БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда
үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ
КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958
ЯНВАРЬ
16
ЧЕТВЕРГ
№ 11 (3981)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлери-биле холбаштыр профессионал эвилелдериниң сорулгаларының дугайында ВЦСПС-тиң IX Пленумунуң доктаалы (1 арын).

ВЦСПС-ТИҢ ПРЕЗИДИУМУНДА: ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга профэвилел организацияларының киржилгезиниң дугайында (1 арын).

Националдар талазы-биле республикаларның соңгулда комиссияларының составынга кандидаттар депшидилгези (1 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң соңгулдаларынга уткуштур (1 арын).

Даараныкчыларның Кыйгырыын деткээн (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: **И. Парфенов.** — Партийжи амыдыралдың уттунтурган участогу (2 арын).

М. Монгуш. — Агитатор малчыннарда (2 арын).

А. Гельдман. — Эң чаа төөгүнү ортумак школаларга өөренири (2 арын).

Ыракты «Тере-Хөл» колхозта (3 арын).

Ион Георге Маурерни Румын Улус Республиканың Национал Улуг Хуралының Президиумунуң Даргазынга соңгаан (4 арын).

Байырлалды күш-ажылчы тиилелге-биле демдеглээн (4 арын).

С. Иванов. — Делегей байдалының допчулалы (4 арын).

АГИТАС-МАССАЛЫГ АЖЫЛДЫ КАЛБАРТЫР

1958 чылдың март 16-да ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар болур. Дээди Советтиң бо соңгулдаларын совет улус политиктиг болгаш күш-ажылчы чаа көдүрлүүшкүннүң үезинде уткуп турар.

Коммунизм тургузуушкунунуң улуг чаагай перспективалары-биле сорук кирген ажылчыннар, колхозчулар, совхозтарның, МТС-терниң ажылдакчылары үлетпүрнүң, кодээ ажыл-агыйның чаа күчүлүг көдүрлүүшкүнүн хандырарынга долу шиитпирлиг болгаш социалистиг чарышты чаа күш-биле калбартып, 1958 чылда бедиткен хүлээлгелерни ап турар.

Партияның болгаш Совет чазактың салган сорулгаларын чедиишкинниг шиитпирлээри партия организацияларының масса-политиктиг, идеологтуг ажылының калбарышкынындан, ооң бедик утка-шынарлыындан улуг хамааржыр. Ажылчы чоннуң политиктиг медерелин болгаш күш-ажылчы идепкейин бедидеринге, оларның ортузунга кижизидилге ажылын чорударынга пропагандистерниң, агитаторларның, илеткелчилерниң болгаш лекторларның күжүн, культура чырыдышкынның албан черлерин чөп ажыглап, анаа үндезилээш ажыл-агый, культура тургузуушкунунга чедиишкиннерни чедип ап турар партия организациялары бисте хөй.

Кызылдың төп автосептелге мастерскаязында партия организациязы (секретары эш Кудрина) партийжи-политиктиг ажылды эки организастап турар. Ында кызыл булуңга беседаларны, илеткелдерни, лекцияларны доктаамал чорудуп турар болгаш көскү агитацияны—лозунг, плакаттарны көрүштүг кылдыр шимеп тургускан. Ынчангаш ол бүдүрүлгениң ажылчыннары чурттуң иштинде болгаш даштыкыда чугула болуушкуннарны тодаргай билип, ында партия организациязының чорудуп турар хемчеглеринге идепкейлиг киржип турар болгаш бүдүрүлге талазы-биле планныг онаалгаларны чедиишкинниг күүседип турарлар.

Чөөн-Хемчик райкому болгаш ол районнуң колхозтарының партия организациялары сөөлгү үеде масса-политиктиг ажылды элээн калбарткан. «Коммунизмче орук», «Октябрь 30 чылы» колхозтарда болгаш Чадаана МТС-те партия организацияларының агитколлективтери колхозчуларның, механизаторларның ортузунга масса-политиктиг ажылды эки организастаан. Ол партия организациялары агитаторларның семинарларын, чөвүлел хуралдарын доктаамал чорудуп, оларның дуржулга солчуушкунун организастап турарлар. Ажылчы чоннуң ортузунда чорудуп турар агитас-массалыг ажылче көдээниң интеллигенциязын партия, советтиң удуртур ажылдакчыларын калбаа-биле кииріштирип турар. Кызыл хоорайның чамдык агитколлективтериниң ажылында база-ла эки үлегер чижектер бар.

Ындыг болза-даа областың дыка хөй бүдүрүлге, албан организация черлеринге болгаш МТС, колхоз, совхозтарында масса-политиктиг болгаш культура чырыдышкын ажылының деңнели бистиң партиявыстың бо үеде салып турар негелдезинден ыракта хожудап турар.

Барыын-Хемчик, Тес-Хем, Бии-Хем районнарның чамдык колхозтарында, «Барлык» совхозта, Тес-Хем болгаш Бии-Хем МТС-терде агитколлективтерниң, агитаторларның, илеткелчилер болгаш лекторлар бөлүктериниң ажылында болгаш чамдык культура чырыдышкынның албан черлериниң ажыл-чорудулгазында улуг четпестер бар. Ында хөй-хөй агитколлективтер болгаш агитаторлар ажылдавастаан, ажылчы чонга лекцияларны, илеткелдерни, беседаларны кончуг ховар чорудуп турар, а ында хааяа чорудуп турар беседаларның, лекцияларның идей-теоретиктиг деңнели ам дыка куду болгаш амыдыралдан, ажылчы чоннуң мурнунда турар практиктиг сорулгалардан хоорук болуп турар. Ажылчы чоннуң ортузунда полит-массалыг ажылче көдээниң болгаш хоорайның хөй санныг интеллигенциязын кошкак кииріштирип турар, партия, советтиң болгаш ажыл-агыйның удуртур ажылдакчылары масса-политиктиг ажылды чорударынга эвээш киржип турарлар.

Агитколлективтерниң ажылынга партия райкомнарының болгаш эге организацияларының удуртулгазы дыка кошкак. Агитаторларның семинарларын, чөвүлел хуралдарын ховар чорудуп турарының хараазы-биле олар чогуур сургалдаларны болгаш эргежок чугула дузаны партия организацияларының талазындан өй-шаанда албайн турарлар. Колхозтуң, МТС-тиң, совхозтуң болгаш хамаарышкан бүдүрүлгениң мурнунда турар ажыл-агый, политиктиг тодаргай сорулганы шиитпирлээринче агитаторларның ажыл-чорудулгазын угландырбайн турар.

Партия райкомнары болгаш эге организациялары ажылчы чоннуң ортузунга бүгү идеология ажылының деңнелин бедидеринче эң-не боттуг, дээштиг хемчеглерни алыр ужурлуг. Партийжи-политиктиг ажылды ажылчы чоннарның политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейин улам ынай көдүреринче, социалистиг чарышты калбартырынче, экономиканы болгаш культураны улам ынай күчүлүг хөгжүдериниң планнарын амыдыралга боттандырарынче угландырар херек.

Масса-политиктиг ажылдың чугула участогу лекция пропагандазы болур. Партия райкомнары лекторларның болгаш илеткелчилерниң составын быжыглаар, бүдүрүлге участогунуң бүрүзүнге, кызыл булуңнарга, клубтарга, культура базаларынга ажылчы чоннуң негелде күзелин барымдаалап лекция номчулгазын үргүлчү чорударын организастаар, лекцияларның идей-теоретиктиг деңнелин бедидерин, ону амыдырал-биле, тодаргай практиктиг сорулгаларны шиитпирлээри-биле ханы холбаштырар. Политиктиг болгаш эртем билиглер нептередириниң талазы-биле ниитилелдиң район салбырларының болгаш оларның лектор бөлүктериниң ажыл-чорудулгазын шиитпирлиг экижидери, эртем-атеистиг билиглерниң пропагандазын күштелдиреринче онза кичээнгей салыры эргежок чугула. Лекциялар болгаш илеткелдер-биле чергелештир кижизидилге ажылының эки хевири болза айтырыгларга харыыларның кежээлери, бүдүрүлгениң мурнакчылары-биле ужуражышкыннарны организастаары болур.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң байырлыг сессиязының материалдары, коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлээлекчилериниң Москва чөвүлел хуралының хүлээп алганы төөгүлүг документилер — Декларация болгаш Тайбыңның Манифези агитаторларның, пропагандистерниң, лекторларның, илеткелчилерниң чоокку үеде чорудар агитас-массалыг ажылының кол материалдары болур.

Бистиң агитаторларывыс совет социалистиг демократияның бүгү улусчу утка-шынарын, мөлчүлгеден, экономиктиг кризистерден, ажыл чок болгаш аштыренги чоруктан хостуг бүгү улуска, ажылчы чонга бараан болган демократияның буржуаз демократиядан канчаар-даа аажок улуг артык күштүүн ажылчы чонга тайылбырлап бээр.

Совет Конституцияның кол-кол чүүлдерин, ылаңгыя совет хамаатыларының улуг эргелерин тайылбырлавышаан, Конституцияны, совет күрүнениң бүгү хоойлуларын хажык чокка күүседири, күш-ажылдың сагылга-чурумун сагыыры, социалистиг ниити чурттаганың дүрүмнерин хүндүлээри, ниитиниң социалистиг өнчүзүн камгалаары бистиң Төрээн чуртувустуң бүгү хамаатыларының хүндүлүг хүлээлгези болур деп чүвени бүгү чонга чугаалап бээр херек.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлери-биле холбаштыр профессионал эвилелдериниң сорулгаларының дугайында

ВЦСПС-тиң IX Пленумунуң Доктаалы

ВЦСПС-тиң чоокта чаа Москвага болуп эрткен IX Пленуму СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлери-биле холбаштыр профессионал эвилелдериниң сорулгаларының дугайында айтырыгны чугаалашкан. Пленум ол шиитпирлерни бүрүнү-биле чүүлдүг деп деткээн. СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң профэвилелдериниң мурнунга салган сорулгаларын дүрген боттандырары дээш демиселче совет профэвилелдери боттарының бүгү күштерин мобилизастаар, профэвилелдериниң эге организацияларының болгаш кежигүннериниң калбак массаларын көдүрер ужурлуг деп хүлээп алган доктаалда чугаалап турар. Олар болза боттарының бүгү ажыл-чорудулгазын элээн экижидер, бистиң чуртка коммунизм тургузары дээш бүгү улустуң демиселинге бодунуң ролюн улам бедик көдүрер, Коммунистиг партияны долгандыр ажылчы чоннарны улам сырый каттыштырар ужурлуг.

Профэвилел организациялары СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлерин бүгү ажылчыннарга болгаш албан-хаакчыларга калбаа-биле тайылбырлаар, профэвилелдериниң кол сорулгазы болза улус ажыл-агыйның бүгү адырларының улам ынайгы күчүлүг көдүрлүүшкүнү, Совет күрүнениң экономиктиг күчү-шыдалын болгаш камгаланыр күжүн быжыглаары, техниктиг депшилге, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң үзүктел чок өзүлдези дээш, улус ажыл-агыйның бүгү звеноларынга шыңгыы камналга болгаш хумагалыг чорук дээш, үлетпүр болгаш кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң дүрген өзүлдезинге, ажылчы чоннарның материалдыг хандырылгазының болгаш культуразының деңнелин улам ынай көдүреринге бүгү курлавырларны болгаш аргаларны эң долузу-биле ажыглаары дээш демиселче массаларны мобилизастаары болур деп бистиң партиявыстың Пленумунуң айтышкыннарын бодунуң бүгү ажыл-чорудулгазының удуртулгазы болдурар ужурлуг деп ВЦСПС-тиң пленуму демдеглеп тур.

Техниктиг депшилге дээш, күш-ажылды болгаш ажыл төлевирин организастаарын экижидери дээш демиселге социалистиг чарышты хөгжүдериниң талазы-биле профэвилел организацияларының мурнунда улуг сорулгалар туруп турарын ВЦСПС-тиң Пленумунуң доктаалында айтып турар. Доктаамал ажылдаар кылдыр хуулган турар ужурлуг бүдүрүлге чөвүлел хуралдарын чугаалап айтып турар. Профэвилел организациялары күш-ажыл дугайында хоойлуну сагыры дээш, чуртталга болгаш культура-амыдырал тудуушкунунуң планын чедиишкинниг күүседири дээш хайгааралды боттандырар ужурлуг деп оон ынай айтып турар. Социал страхование, культура-кижизидилгелиг ажыл профэвилел организацияларының ажыл-чорудулгазынга улуг черни ээлээр ужурлуг. 1958 чылдың коллективтиг керээлерин чарар талазы-биле кампанияны чедиишкинниг чорудары эргежок чугула.

Профэвилел организацияларының бүгү ажыл-чорудулгазы профэвилел демократиязын калбаа-биле хөгжүдериниң, шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартырының, коллективтиг удуртулганың принциптерин сагырының үндезининге тургустунар ужурлуг.

Ядролуг чепсектиң шенелделерин соксадырын болгаш ону бүрүн хоругдаары дээш ажылчын аңгының амыдыралының, күш-ажылының байдалын экижидери болгаш демократтыг хосталга дээш, бүгү делегейге тайбың дээш, чаа дайынның айыылынга удур демиселге бүгү делегейниң ажылчын болгаш профэвилел шимчээшкининиң ажыл-чорудулгазының чаңгыс эвин чедип алырынче болгаш бузулдурукчу чорукту ажып тиилээринче кол күженишкиннерни угландырбышаан, бодунуң улустар аразының ажыл-чорудулгазын улам идепкейжидериниң эргежок чугулазын доктаалда айтып турар. Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлээлекчилериниң чөвүлел хуралдарының хүлээп алган Декларациязы болгаш Тайбыңның Манифези бүгү делегейниң ажылчын болгаш профэвилел шимчээшкинин улам ынай хөгжүдеринге болгаш сырый каттыштырарынга чаа орукту ажыдып, ажылчы чоннарның үндезин эрге-ажыктары дээш демиселге тода перспективаны бүгү чурттарның профэвилелдеринге берип турар деп ВЦСПС-тиң Пленумунуң доктаалында демдеглеп турар.

Совет профэвилелдериниң улустар аразының харылзааларын улам ынай калбартырының дугайында СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң айтышкыннарын амыдыралга боттандырар чорукту хандырарын Пленум ВЦСПС-ке болгаш профэвилелдериниң төп комитеттеринге дааскан. СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң салган сорулгаларын чедиишкинниг күүседир дээш совет профэвилелдери күштерин болгаш күш-ажылын харамнанмазын Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге ВЦСПС-тиң Пленуму бүзүреткен.

(СЭТА).

ВЦСПС-тиң Президиумунда

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга профэвилел организацияларының киржилгезиниң дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга профэвилел организацияларының киржилгезиниң дугайында ВЦСПС-тиң Президиуму доктаал хүлээп алган.

Бистиң чурттуң күрүне эрге-чагыргазының дээди органынга ССРЭ-ниң Дээди Совединге 1958 чылдың март 16 да болур соңгулдалар болза, совет улустуң амыдыралынга улуг политиктиг болуушкун болур деп доктаалда чугаалап турар.

Соңгулдаларга белеткел социалистиг экономиканың болгаш культураның бүгү адырларының чаа күчүлүг көдүрлүүшкүнүнүң байдалынга эрттип турар. Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр сырый каттышкан совет улус Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга дүрген боттандырары дээш, улустар аразынга тайбыңны болгаш найыралды быжыглаары дээш улуг энергия-биле демисежип турар.

Коммунистиг партия ёзулуг улусчу совет демократияны бүгү талалыг хөгжүдеринче улуг кичээнгейни салып турар деп доктаалда оон ынай айтып турар. Бистиң күрүнеде ажылчы чоннар күрүне болгаш ажыл-агый тургузуушкунун эргелеп башкарарынга калбаа-биле киржип турар. ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар эң демократтыг конституцияга үндезилээш бодунуң чуртунуң ёзулуг ээлери — ажылчы чоннарның чогаадыкчы инициативазын улам ынай хөгжүдеринге дузалаан турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларны белеткээринге болгаш чорударынга эң идепкейлиг киржирин ВЦСПС-тиң Президиуму профэвилелдериниң Чөвүлелдеринге, профэвилелдериниң төп, республика, край, область болгаш фабрика-завод комитеттеринге дагзып турар.

Соңгулдаларны белеткээр болгаш чорудар талазы-биле профэвилел организацияларының бүгү ажылы болза, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң сорулгаларын боттандырары дээш, бүдүрүлге бүрүзү 1958 чылдың улус ажыл-агый планнарын доллур болгаш ажыр күүседири дээш социалистиг чарышты улам ынай калбартыр, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн үзүктел чок өстүрер, продукцияның шынарын экижидер болгаш бот-үнезин чиигедир дээш демиселге ажылчы массаларның чогаадыкчы инициативазын болгаш идепкейин улам ынай хөгжүдер лозунгунуң адаа-биле эрттирер ужурлуг.

Профэвилел организациялары ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның ортузунга агитация ажылын калбартыр, Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың иштики болгаш даштыкы политиказын, СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин Октябрьның социалистиг Улуг революциязының дөртен чылынга тураскааткан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң байырлыг сессиязының шиитпирлерин, СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлерин оларга тайылбырлаар ужурлуг.

Бистиң Төрээн чуртувустуң бүгү делегейге төөгүлүг тиилелгелериниң дугайын, чаа дайынның айыылынга удур тайбың дээш партияның болгаш чазактың хемчеглериниң дугайын, коммунистиг тургузуушкуннуң кайгамчык улуг перспективаларының дугайын ажылчы чоннарга чугаалап бээри эргежок чугула.

Профессионал эвилелдери коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң кандидаттары — бистиң Төрээн чуртувустуң эң эки оолдарының болгаш кыстарын, улустуң чаагай чоруунче угланган Коммунистиг партияның политиказын амыдыралга боттандырар дээш туруштуг демиселчилерни ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга соңгууру дээш агитацияны калбартыр хүлээлгелиг.

Соңгукчуларның ортузунга агитация ажылын чорударынга клубтарны, культура бажыңнарын, ордуларын, библиотекаларны, парлалганы, кинону, радиону, телевидениени, көскү агитацияның бүгү херекселдерин бүрүн ажыглаарын сүмелеп турар. Бүдүрүлгелерге, соңгулда участоктарының агитпункттарынга лекцияларны, илеткелдерни болгаш беседаларны, соңгукчуларның кежээлерин чорудар. ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга алдар кылдыр массалыг спорт чарыштарын организастаар. Соңгулда кампаниязынга идепкейлиг киржиринче, социалистиг чарышты улам калбартырынче, ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларны чаа күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткуурунче, коммунизм тургузуушкунунуң оруу-биле бистиң улузувусту чедиишкинниг аппар чоруур төрээн Коммунистиг партияны долгандыр улам сырый каттыжарынче профэвилелдериниң бүгү кежигүннерин—эр, херээжен ажылчыннарны, инженерлерни, техниктерни, ажылчыннарны болгаш албан-хаакчыларны ВЦСПС-тиң Президиуму кыйгырып тур.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге ам болур соңгулдаларга коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидаттары дээш чаңгыс эп-сеткилдиг бадылаарынче профэвилелдериниң бүгү кежигүннерин ВЦСПС-тиң Президиуму кыйгырып тур.

Профэвилел организациялары боттарының массаларның организакчызы ролюн чедиишкинниг күүседири, ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга база коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң кандидаттары, бистиң чурттуң күрүне эрге-чагыргазының дээди органының депутаттарын соңгуурунга ажылчы чоннарның идепкейлиг киржилгезин хандырар деп быжыг бүзүрелин ВЦСПС-тиң Президиуму илередип тур.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга уткуштур

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга белеткел чуртта улам-на калбарып турар.

Москваның хөй-хөй бажыңнарында агитпункттарның чырыткылары кежээниң-не хып тургулаар. Чурттуң күрүне эрге-чагыргазының дээди органының соңгулдаларынга найыслалда белеткелдиң дугайында айтырыгны ажылчы чоннар депутаттарының Москва Совединиң күүскомунга чугаалажып көрген. Москвада Эвилелдиң Совединге соңгулдалар талазы-биле 18 болгаш Националдар Совединге — 1 соңгулда округтары тургустунгулаан. Райсоветтерниң күүскомнары округтарның соңгулда комиссиялары турар бажыңнарны дерип эгелей берген. Агитаторларның район хуралдарын чорудуп, ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга белеткелдиң талазы-биле агитаторларның сорулгазын оларга чугаалажып турар.

Ленинградтың девискээринге ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелдиң Совединге соңгулдалар талазы-биле 11 болгаш Националдар Совединге — бир соңгулда округтары тургустунгулаан.

Нарва ол чарыының заставазында, Нева районда, Выборг талада болгаш хоорайның өске-даа кезектеринде эрткен дөрт чылдарның дургузунда ийи миллион дөрбелчин метр хире ниити шөлдүг чуртталга бажыңнарының туттунганы-биле холбаштыр чаа-чаа соңгулда участоктары тургустунгулап турар. Ажылчы чоннар депутаттарының Ленинград хоорай Совединиң күүскомунуң сессиязы соңгулдаларга белеткел дугайында айтырыгны шагда-ла чугаалажып көрген. Агитаторлар ажылдап эгелей бергеннер.

Дээди Советке соңгулдалар талазы-биле хөй-хөй чаа соңгулда округтары Туркменияда тургустунгулаан. Республиканың найыслалы—Ашхабадтың чанында сөөлгү чылдар дургузунда өзүп үнген үлетпүр хоорайы — Безмеинде округ тургустунган. Ында элээн хөй заводтарны тудуп тургускан, одалга күжү-биле хөделдирер электростанцияны тудуп турар. Кара-Кум каналдың унун дургаар чаа-чаа соңгулда округтары тургулай берген. Агитаторлар соңгукчулар ортузунда пропаганда ажылын чорудуп эгелей бергеннер.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң соңгулдаларынга белеткел Алтай крайда, Новгород областа, Нижний Тагильде, Соңгу Осетияда, Киргизияның хоорайларында болгаш суурларында, Тернопольда, Архангельскиде, Рязаньда, Нальчикте, Семипалатинск областың бүдүрүлгелеринде болгаш чурттуң өске-даа районнарында калбара берген.

Даараныкчыларның Кыйгырыын деткээннер

«Тыва тудуг» трезиниң ийиги тудуг участогунуң ажылчыннары боттарының хуралынга дааранылга комбинадының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының соңгулдалар хүнүнге алдар кылдыр социалистиг чарышты калбартыр дугайында Кыйгырыын таныжып көргеннер. Олар даараныкчыларның Кыйгырыын чаңгыс эп-сеткилдиг деткивишаан, ССРЭ-ниң Дээди Совединге болур соңгулдалар хүнүн күш-ажылчы бедик көргүзүглер-биле ужуражыр дээш бо чылдың бирги кварталының бүдүрүлге планын март айның 30-де хуусаа бетинде күүседир деп шиитпирлээннер.

Хуралга санал бергеннер даараныкчыларның эгелээшкинин изин-биле деткивишаан, кижи бүрүзү тодаргай хүлээлгелерни ап турганнар.

— Январь, февраль айларның планнаын 140 хуу күүседирин болгаш продукцияны чүгле эки шынарлыг бүдүрерин хүлээндим — деп, печка салыкчызы С. Авар-оол чугаалаан.

Бүдүрүлгениң мурнакчызы В. Самдаң бирги кварталдың бүдүрүлге онаалгазын 170 хуу күүседирин хүлээнген.

Ч. САЛЧАК.

Хөй уруглуг иелерге „Маадыр ие“ деп хүндүлүг атты тывысканы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1957 чылдың сентябрь 13-теги Чарлыын ёзугаар Тыва автономнуг областа 10 болгаш оон-даа хөй уругларны төрээн болгаш кижизиткен моон адаанда иелерге «Маадыр-ие» деп хүндүлүг атты болгаш «Маадыр-ие» орденни база ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң хүндүлүг бижиктерин тывыскылаан:

1. **Иргит** Балчыт Чээн-ооловна — Бай-Тайга районнуң «Тээли» колхозунуң колхозчузу.
2. **Ондар** Бурумаа Биче-ооловна—Сүт-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу.

1958 чылда бүдүрүлге бүрүзүнге чаа чуртталга бажыңы дээш

РИГА. (СЭТА). Риганың хоорза-механиктиг заводунуң коллективи улусчу метод-биле чаа-чаа чуртталга бажыңнарын тудары дээш социалистиг чарыштың эгелекчизи болган. 1958 чылда Латвияга чаа чуртталга бажыңы тудуп албаан чаңгыс-даа бүдүрүлге чери турбас чорукту чедип алырын кыйгырган оон патриоттуг кыйгырыын Латвия ССР-ниң Улус ажыл-агый чөвүлелиниң фабрикалары болгаш заводтары дораан деткээн. Анаа болгулаан хуралдарга бүдүрүлгелер коллективтери «ВЭФ» заводка 54 квартираларны, А. С. Попов аттыг радиозаводка 36, «Саркана Звайгзне» заводка—24, электромашина тудуушкунунуң заводунга — 24, «Яунциемс» деп саазын фабриказынга — 12, эът комбинадынга 10 квартираларны бо чылын улусчу арга-биле туткулааш, ажыглаалче киирер деп тодаргай хүлээлгелерни алганнар.

Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле республикаларның соңгулда комиссияларының составынга кандидаттар депшидилгези

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле республикаларның соңгулда комиссияларының составынга кандидаттар депшидилгези эвилелдешкен республикаларда эгелээн.

Россия федерациязының хоорайларында болгаш кодээ суурларында заводтарның, фабрикаларның коллективтери, коммунистиг партия организациялары, ажылчы чоннарның хөй-ниити организациялары болгаш ниитилелдери РСФСР-ниң соңгулда комиссиязынга боттарының эң эки төлээлекчилерин: ВЦСПС-тиң секретары **В. И. Прохоровту,** СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле партия органнарының килдизиниң эргелекчизиниң оралакчызы **В. И. Тищенкону,** ВЛКСМ ТК-ның секретары **В. Е. Семичасныйны,** Курск областың Ленин районунуң Киров аттыг колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры **Д. Г. Литвиновту** болгаш өскелерни-даа депшиткеннер.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле республикаларның соңгулда комиссияларының составынга кандидаттар депшидилгезин Украина, Молдав, Узбек болгаш өске-даа республикаларның ажылчы чоннары эгелеп чоруда бергеннер.

Кара-Кумнарның элезиннеринде тарылга

БЕРКИ. Чарджоу область. Туркменияның мурнуу-чөөн талазының агаары чылый берген. Кара-Кумнарның одарлары ногаан хевис-дег сигеннер-биле шыптынгылаан. Халач районнуң кодээ ажыл-агый артельдериниң суггат чок ховуларында күзүн чашкан арбайның сырый үнүжү көзүлгүлеп келген.

Керкиниң бөлүк районнарының колхозтар малчыннары машина-мал ажылының станцияларының механизаторлары-биле кады часкы тарылганы эгелеп чоруда бергеннер.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Партийжи ажылдың уттундурган участогу

Чоннуң кижи бүрүзүнге онаалтыр эът, сүт болгаш саржаг бүдүрериниң талазы-биле эң чоокку үеде АКШ-ты чедер сорулганы шиитпирлээри дээш бүгү совет улустуң демиселинге киришпишаан, Улуг-Хем районнуң «ҮТКА-ның 25 чылы» совхозтуң ажыл-ишчилери совхозтуң ажыл-агыйын улам ыңай көдүреринче боттарының күженишкиннерин угландырып, бо талазы-биле чамдык чедиишкиннерни чедип ап турарлар. Олар ам мал кыштагладыышкынын организастыг чорудар болгаш часкы тарылгага машина-техниканы белеткээр дээш бүгү-ле хемчеглерни ап турарлар. Совхозтуң механизаторлары П. Кяжин, Б. Хомушку, А. Агбаан, Ф. Соловьев, хойжулар Т. Палажик, М. Тадар-оол, Т. Агарба болгаш өскелер-даа күш-ажылга бедик көргүзүглерни чедип ап турарлар. Совхозтуң ажыл-агыйының өске-даа адырларында эки түңнелдер бар.

Бир эвес партбюро, ооң секретары эш М. Хорлуг-оол ажылчыннарның ортузунга масса-политиктиг ажылды калбартып, совхозтуң ажыл-ишчилериниң мурнунда турар сорулгаларны оларга четкил тайылбырлап, таныштырып турган болза, коллективтиң бүдүрүлге талазы-биле чедиишкиннери оон-даа эки болган турар ийик. Партия организациязының чанында 41 агитаторларны каттыштырып турар агитколлектив бар. Ындыг болза-даа ол ажылдавайн турар, ажыл планы чок. Агитаторларның чөвүлел хуралдары, семинарлары чорудтунмайн турар, агитаторларны партбюрога бадылаваан ужурунда оларның дыка хөйү агитатор мен деп чүвени безин билбейн турар.

Партбюро кежигүннери Намчыл-оол, Верещагин олар агитатор деп санадып турар хирезинде ажылчыннар ортузунга агитас ажылын чорутпайн турарлар. Агитколлективти партия организациязының секретары боду удуртур ужурлуг турда эш Хорлуг-оол ол ажылды партия кежигүнү эвес бир эшке дагзып каан.

Хана парлалгазының ужур-дузазын чедир үнелевейн турар. Хана солунунуң редакторукоммунист эш Холмеев партийжи даалганы харысалга чок көрүп турар. «Совхозтуң алдары дээш» деп хана солун эрткен чылдың сентябрьдан бээр үнмээн.

Көскү агитация, ылаңгыя хүндүлел самбыразы, көргүзүг самбыразы, совхоз бүдүрүлгезиниң өзүлдезин көргүзүп турар диаграммалар чок. Совхозтуң ажылчыннары болгаш ылаңгыя удуртукчу ажылдакчылар, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери безин солуннар чагыдып албаан, ол ышкаш солун витриназын ында организаставаан.

Азырал инек бүрүзүнден 1500 литрден эвээш эвес сүттү саап алган мурнакчы саанчылар А. Дамбажык, А. Каплан болгаш тудугжулар Мартпа Ондар, Е. Фатеров болгаш өскелер-даа бедик көргүзүглерни үргүлчү чедип ап, күш-ажылдың методун доктаамал сайзырангайжыдып турарлар. Ындыг болза-даа оларның ажылының мурнакчы дуржулгазын ында профэвилел болгаш партия организациялары нептеретпейн турар.

Мал ажылында ажылдап турар малчыннарның культурлуг амыдыралының дугайында совхозтуң дирекциязы (эш Панков), партия организациязы кичээнгей салбайн турар, чамдык кадарчылар самдар өглерде, соок бажыңнарда чурттап турар болгаш алыр ужурлуг тускай хептерин албайн турарлар. Ам соок до хире турда элээн хөй малчыннар ам-даа кидис идиктер, чолдак тоннар албаан болуп турар.

Малчыннар солуннарны болгаш сеткүүлдерни кончуг ховар ап турарлар, кино чурук көрүлдези мырыңай чок.

— Борбак-Арыг фермазынга 1950 чылдан бээр ажылдап турар мен. Бо арзында кадайым-биле ийилээн маңаа чаңгыс-даа кино көрбээн бис — деп, кадарчы эш Кунгаа чугаалап турар.— Ол дугайын ферма эргелекчизи эш Мартыновка чугаалаарымга, ол мырыңай чиктиг харыылаан: — Ол дугайын чугаалаан хереэ чүү боор, мен бодум безин айда чаңгыс катап кино көөр-дүр мен — дээн.

Партийжи-политиктиг ажылды калбартырынга культура-чырыдыышкын албан черлерин партия организациязы кошкак ажыглап турар. Совхоз төвүнде клуб бар болза-даа кино көргүзүлдезинден өске кандыг-даа массалыг хемчеглерни организаставайн турар.

Масса-политиктиг ажылды чедир үнелевес чорук бүдүрүлге ажылынга таарымчалыг эвес салдарны чедирип турар. Совхозта малдың продуктулуу куду, 1957 чылда хойдан дүк кыргып алганы 1956 чылдыындан эвээш, бир инектен сүт саап алырының планын күүсетпээн. Бүдүрүп турар продукцияның бот үнези ам-даа бедик. Совхозта күш-ажылдың сагылгазы-чуруму кошкак, ажыл шагында арагалаар, ажыл шагы үзер таварылгалар бар.

Мынчангаш СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга чедиишкинниг боттандырар дээш масса-политиктиг ажылды күштелдирери «ҮТКА-ның 25 чылы» совхозтуң коммунистериниң хүлээлгези болур.

И. ПАРФЕНОВ.

Агитатор малчыннарда

Улуг-Хем районда «СЭКП-ның XX съездизи» колхозта партия организациязы хой ажылының бригадири коммунист Ховалыг Тембирелди ыраккы одарларда, ылаңгыя Кускун ховузу болгаш Көжээлиг ховуда хойжуларга агитатор кылдыр томуйлаан.

Агитатор эш Тембирел малчыннарны маадырлыг күш-ажылче бодунуң чалбыыштыг сөстери-биле кыйгырып, бо талазы-биле партия организациязынга дузалажып турар. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң байырлыг сессиязынга Н. С. Хрущевтуң илеткелин, социалистиг чурттарның коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлээлекчилериниң Чөвүлел хуралының Декларациязын база Тайбының Манифезин малчыннарга таныштырган. Чоокта чаа агитатор Черниң кылымал эдеринчизиниң дугайында солун беседаны малчыннарга чорудкан. Бо дугайында малчыннар онза сонуургап, хөй-хөй айтырыгларны салып турганнар. Көдээ ажыл-агыйны шыңгыы көдүрер дугайында партияның болгаш чазактың шиитпирлерин таныштырып тургаш, агитатор болза — эът, сүт, дүк, саржаг бүдүрер талазы-биле АКШ-ты эң чоокку чылдарда чедер сорулганы күүседиринге бистиң хойжуларывыс база-ла улуг салыышкынны киирерлер—деп чүвени тодаргай чугаалап берип турар.

Малды хүр кыш ажырар, ооң чаш төлүн менди доруктуруп алыр дугайында малчыннар боттары тодаргай саналдарын чугаалап турарлар.

— Шынап-ла организакчы, агитатор кижи, ындыг кижи-биле ажылдап болур — деп, эш Ховалыг Тембирелди малчыннар хүндүлеп көрүп турарлар.

М. МОНГУШ.

Көдээ Советтерниң социалистиг чарыжының түңнелдериниң дугайында

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүседикчи комитеди болгаш күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилелиниң область комитединиң президиуму көдээ Советтерниң 1957 чылда социалистиг чарыжының түңнелдерин үндүрген.

Көдээ ажыл-агый хөгжүлдезиниң, культура тургузуушкунунуң планнарын күүседир талазы-биле чедип алган чедиишкиннери дээш база көдээ Советтерниң социалистиг чарыжының негелделерин эки күүсеткени дээш Эрзин районнуң Нарын көдээ Соведин социалистиг чарыштың бирги черин ээлээн деп санаан болгаш облкүүскомнуң көдээ Советтер аразынга шилчиир Кызыл тугун ол Советке хевээр арттырган. Ол көдээ Советке 2500 рубль акша шаңналын тывыскан. Ооң иштинден 500 рубльди көдээ Советтиң даргазынга, 400 рубльди көдээ Советтиң секретарынга, көдээ активти шаңнаарынга 500 рубльди, культура-чырыдыышкын хемчеглеринге 1100 рубльди берген.

Чарыштың үшкү черин Тожу районнуң Ий көдээ Соведи ээлээн. Ол көдээ Советти 1000 рубль-биле шаңнаан. Ооң иштинден 250 рубльди көдээ Советтиң даргазынга, 100 рубльди көдээ Советтиң секретарынга, культура-чырыдыышкын хемчеглеринге 650 рубльди берген.

Эрзин районнуң Мөрен, Өвүр районнуң Дус-Даг, Бии-Хем районнуң Алдыы-Өөк көдээ Советтери ажыл-агый, культура тургузуушкунунга удуртулганы элээн экижиткени демдеглеттинген.

Ном тарадылгазының айында

Чоннуң ортузунга ном тарадылгазының политиктиг улуг ужур-дузазын үнелеп көргеш, СЭКП Эрзин райкомунуң бюрозу эрткен чылдың декабрьны районга ном тарадырының айы кылдыр чарлаан. Ол ажылды партия, комсомол эге организациялары болгаш көдээ Советтер багай эвес удуртккан.

Ном тарадылгазының айы эгелээр мурнунда организастыг элээн боттуг ажылдар кылдынган. Районнуң колхозтарынга, ажылчын суурларга болгаш бүдүрүлге, албан организация черлеринге тарадылганы харыылаар тускай кижилерни шилип, комсомолчу аныяктарның бөлүктерин организастаан турган. Олар ыраккы бригадаларга, малчыннарга чедир тайылбыр ажылын калбартып, тарадылганы чоннуң сонуургалынга холбаштыр организастап турган. Район төвүнге ном базарын ай иштинде 5 катап база организастаан.

Моон түңнелинде районга ниитизи-биле 12880 ажыг рубльдиң янзы-бүрү номнары тараттынган. Бо талазы-биле «Коммунизмче орук» болгаш «Чаа орук» колхозтарга тарадылга эң-не организастыг болгаш бедик көргүзүглерлиг болган.

О. ДҮМБҮҮ.

Номчукчуларның бижип турары

Областың үлетпүр бүдүрүлгелери 1957 чылда ниити продукция бүдүрер планын 114,1 хуу, бараанныг продукция бүдүрерин 107,4 хуу күүсетпишаан, чыл планындан дашкаар 4,0 миллион рубльдиң янзы-бүрү продукциязын берген.

Т. НИКОЛАЕВ.

* * *

Барыын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» колхозунуң малчыннары малды кыштан менди ажырар, чаш төлүн четче алыр дээш шудургу ажылдап турарлар. Молдурга кадарчызы Биче-оол 20 тонна сигенни кыштаанда сөөрттүп алган. Ооң коданында 106 баш молдургаларның деңгилдези эки. Очур-оол 96 инек кадарып турар, ам төрээн 19 инектиң бызаалары менди өзүп турар. Хойжу Чүлдүм чаа төрүттүнген 108 хураганны менди алган.

М. ДЫЛАЙ.

* * *

Тес-Хем районнуң «Чодураа» колхозунуң тудугжулары клуб тудар тудуг материалдарын белеткеп эгелээн, 30 кижи каш хонук иштинде 400 ажыг кубометр ыяшты тайгада кезип белеткээш, ам сөөрттүп турар. Чаа тудар клуб 400 олуттуг, оон аңгыда культура-массалыг ажылдар чорудар өрээлдерлиг болур. Ук тудугну чылдың баштайгы чартыында доозуп ажыглалга киирер.

В. КӨК-ООЛ.

* * *

Шуурмакта столовая арыг-шевергин, эрткен дүшкен чонну эки шынарлыг чемнер-биле хандырып турар. Столоваяның ажылдакчылары келген кижилерни ээлдээ-биле хүлээп алгаш, манатпас, дораан-на чемгериптерлер.

К. ВАСИЛЬЕВ.

Шагаан-Арыгга башкылар хүнү эрттирген

Чоокта чаа Шагаан-Арыг хоорайның А. Матросов аттыг Культура бажыңынга башкыларның хүнүн эрттирген. Район төвүнге көдээден 100 ажыг башкылар чедип келгеннер.

СЭКП Улуг-Хем райкомунуң секретары эш М. Машпаадай коммунистиг болгаш ажылчын партияларның москва Чөвүлел хуралының түңнелиниң дугайында илеткел кылган.

Декларацияның болгаш Тайбының Манифезиниң бүгү делегейге төөгүлүг ужур-дузазының дугайын демдеглевишаан, илеткелчи районнуң улус өөредилгезиниң ажылдакчыларының мурнунда турар улуг сорулгаларны тодаргай чугаалаан.

Районнуң методика кабинединиң эргелекчизи эш Шлаева 1957—58 өөредилге чылының бирги чартыының түңнелдерин чугаалааш, эки түңнелдерни чедип алган Төргалыг, Арыг-Үзүү, Иштии-Хем школаларының ажылының дуржулгазын айыткан.

Башкылар хүнүнге чыглыг келген башкылар түс-түзүнда беседа кылып, боттарының ажылының дуржулгазын солушкан чорук онза солун болган.

Районнуң удуртур органнары көдээ интеллигентилерниң хүннерин өй-өйде организастап, бүгү чурттуң, районнуң мурнунда турар сорулгаларны, партияның болгаш чазактың доктаалдарын таныштырып турары чугула деп башкылар санал киирип, дилеп турганнар.

Ол кежээ Шагаан-Арыгның № 1 ортумак школазының башкылары болгаш өөреникчилери солун концерт көргүскеннер.

И. БАДРА.

Мал оолдап эгелээн

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. (Телефон-биле). Мал ажылының эң-не харысалгалыг үези кыжын болур. Семис, хүр чыл ашкан малдың продуктулуу-даа бедик, ооң чаш төлү-даа дүрген доругуучал болгаш шыдамык болур. Кышка белеткелди багай эвес организастап, ажаалданы болгаш одарладыышкынны эки чорудуп турарындан Барыын-Хемчик районнуң колхозтарында болгаш «Барлык» совхозта малдың амгы байдалы эки, чамдык черлерде оолдап эгелей берген.

«Большевик» колхозтуң Шолук-Ховуда Токаажай ашактың кадарганы 300 ажыг хой хүр чыл ажып турар. Сөөлгү хүннерде төрээн 105 хойларның 107 хураганнары шупту менди. Ол ышкаш Ликсоонуң хоюндан 85, Аракчааныындан 60 хураганнар төрүттүнген. «Ленин оруу» колхозтуң кадарчызы Шырыптың коданында бо чылын төрүүр 229 хой бар, бо хүннерде ында 149 хой төрээн, ооң хураганнары база менди.

Амгы үеде чүгле шээр мал массалыг оолдап турар эвес, колхозтарның сүт-бараан фермаларында инек база төрүп эгелээн. «Барлык» совхозтуң Бижиктиг-Хаяда комсомолчу-аныяктарның кол ажылдап турар фермазында 22 инектер төрээн, оларның бирээзи ийистээнинден 23 бызаалар алдынган. Бызаа ажаакчызы аныяк кыс М. Манык-оол чаш малдының доруктурарынга мергежилдиг ажылдап турар.

Кам чок эдилээшкин

Бай-Тайга районнуң «Дөң-Терек» колхозта беш автомашиналар санаттынып турар.

Ындыг болза-даа бо хүннерде оларның чүгле ийизи ажылдап турар. Өскелери кам чок эдилелдиң түңнелинде ажыглалдан үнгеннер. Артельдиң баштаар черлери автомашиналарны камныг эдилеп, оларга ак-сеткилдиг чолаачыларны быжыглаар дугайында сагыш салбайн турар. Машиналар турар тускай черни белеткевээн. Үрелген машиналар суурда кайы бир кижиниң бажыңының чанында кандыг-даа хайгаарал чок туруп турарлар.

Оон уламындан автомашиналарның янзы-бүрү ээрилге, херекселдери чидип, будалып турар.

Х. ХОМУШКУ.

Эң чаа төөгүнү ортумак школаларга өөренири

РСФСР-ниң Чырыдыышкын министерствозунуң шиитпирин ёзугаар бо чылын РСФСР-ниң бүгү школаларының онгу класстарынга эң чаа төөгүнү өөренип эгелээр. Эң чаа төөгүнү өөредиринге бо өөредилге чылында 30 шакты тускайлаан.

Чаа төөгүнү өөренири улуг ужур-дузалыг. Ол, уругларның идей-политиктиг кижизидилгезинге база чугула черни ээлеп турар. Ол ышкаш эң чаа төөгүнү өөренири бистиң аныяктарывыстың ортузунга база нептерээн турар ужурлуг.

Эң чаа төөгүде Октябрьның социалистиг Улуг революциязының чылдары болгаш делегейниң бирги дайынының доозулганы база бистиң бо үениң чамдык чугула болуушкуннары кирип турар.

Капитализмниң буступ дүшкениниң болгаш социализмниң тиилелгезиниң, капитализмниң ниити кризизиниң үезин, социал-экономиктиг ийи системаларның (социализм болгаш капитализм) кожа-хелбээ турарының, капитализм чурттарында аңгы демиселиниң чидигленгениниң, колониалдыг системаның буурап дүшкениниң үези—чаа төөгүлүг үе эң чаа төөгүде кирип турар. Эң чаа төөгүде чамдык чурттарның капитализм системазындан уштунгаш, социализмниң системазынче шилчээнин, социализмниң чаа делегей системазының тургустунуп, быжыгып келгенин көргүзүп турар.

Чаа төөгүнү өөрениириниң программазында болза, Октябрьның социалистиг Улуг революциязы-биле буржуаз революцияларның аразында үндезин ылгалдарын көргүзерин айтып турар. Эң чаа төөгүнүң айтырыгларын өөренип тургаш, бүгү делегейге төөгүлүг ужур-дузалыг болуушкуннар — Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилелгези-биле эгелээрин онзалаары чугула.

Октябрь революциязының 40 чылынга тураскааткан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң байырлыг сессиязынга кылган илеткелинге эш Н. С. Хрущев мынча дээн: «Кижи төрелгетенниң төөгүзүнге эвээш эвес революциялар болгулап турган, ынчалза-даа шаанда оларның чаңгызы-даа мөлчүкчү аңгыларны күш-ажылчы улустуң тиилээринге чедирип шыдаваан, ажылчы чоннарның эргечагыргазын быжыглаваан. Чүгле Октябрьның социалистиг революциязы ол айтырыгны ажылчы чоннарга ажыктыг кылдыр, улуска ажыктыг кылдыр төөгүге эң-не баштай-ла туюлунга чедир шиитпирлээн, ооң-биле чаа үени — социализмниң болгаш коммунизмниң тиилелгезиниң үезин ажыткан».

Эң чаа төөгү амгы үениң монополиялыг капитализмниң экономиктиг характеристиказын бээр болгаш ооң хевирлерин база капиталистиг чурттарда ажылчын шимчээшкиннери-биле таныштырып турар.

Башкылар кичээлге белеткенип тургаш, темага тускайлаан шакка таарыштыр кандыг материалды алырыл дээрзин бодунуң мурнунга тургузар ужурлуг. В. И. Ленинниң чогаалдарын, СЭКП-ниң XX съездизиниң материалдарын, совет төөгүчүлерниң ажылдарын, «Коммунист», «Чаа үе» деп журналдарны болгаш Улуг Совет Энциклопедияның чүүлдерин ажыглаар херек. Ол ышкаш төөгүлүг документ — коммунистиг болгаш ажылчын партияларның чөвүлел хуралдарынга хүлээп алган Декларацияны болгаш Тайбының Манифезин ханызы-биле өөренип алыр.

Төөгүнүң чаа үези—Октябрь революциязының соонда эгелээн. 1918—1923 чылдар болза, капиталистиг чурттарга революстуг көдүрлүүшкүннүң чылдарын көргүзүп турар. Ол революстуг көдүрлүүшкүн бодунуң күжүнүң болгаш калбааның талазы-биле Барыын Европаның пролетариадының эрткен үелери революстуг шимчээшкинин ажып турар. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының салдары-биле Азияны болгаш өске-даа черлерни хаара туткан улуг национал-хосталгалыг шимчээшкин эгелээн. Революстуг тулчуушкуннарның түңнелинде бүгү делегей пролетариады бодунуң революстуг дуржулгазын байыдып, идея болгаш организация талазы-биле өскен. Европаның бүгү чурттарынга, Америкага болгаш Чөөн чүкке коммунистиг болгаш ажылчын партиялар тургустунган.

1924 чылдан эгелээш 1929 чылга чедир үе Барыын Европаның чурттарынга, Америкага капитализмниң түр доктаашкыны-биле болгаш Совет Эвилелиниң быжыгып тургустунганын көргүзүп турар. Ынчалза-даа капитализмниң түр доктааганы ирик болгаш быжыг эвес болган. Капиталистиг чурттарның хөгжүлдезиниң дөмей эвези болгаш кол капиталистиг чурттарның (АКШ, Англия, Германия, Франция, Япония) аразында делегейни катап хуваажыр дээш демисели-биле капитализмниң түр доктааганы буурап дүжүп турар. Капиталистиг чурттарның аразында бүдүрүлге барааннары садыглаар болгаш чиг-эт тып алыр черлер дээш демисел чидигленип турар.

Эң чаа төөгүнүң оон ыңай үезин герман фашизмниң делегейниң ийиги дайынынга аштырганын, ССРЭ-ниң ат-алдарының бүгү делегейге өскенип, улус демократиязының чурттарының тыптып келгенин, кыдат улустуң улуг тиилелгезин, социализмниң делегей системазының тургустунганын башкы эки тайылбырлаар ужурлуг.

А. ГЕЛЬДМАН.

ҮРЕЗИН АРЫГЛААШКЫНЫ

Каа-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозунуң колхозчулары үрезиннерни арыглап турар. 236 тонна кызыл-тастың, 19 тонна чиңге-тарааның, 15 тонна сулааның бирги арыглаашкынын дооскан. Үрезинге урдунган 30 тонна картофельдиң 12 тонназын арыглааш, складта урган. Колхозтуң дарганнары, чазаныкчылары көдээ ажыл-агыйның машина-херекселдериниң септелгезин эгелээннер.

ССРЭ-ниң Дээди Соведиңге соңгулдаларга белек кылдыр часкы хову ажылынга белеткелдерни доозар дээш колхозчу тараажылар социалистиг чарышты калбарткан.

С. ДОНЗУМ.

Эгээртинмес байлактарның крайы

Бүгү-эвилелдиң геологтуг фондузунуң начальниги Н. А. Быховер-биле СЭТА-ның корреспондентизиниң беседазы

Барыын болгаш Чөөн Сибирь, Ыраккы Чөөн чүк минералдыг янзы-бүрү чиг-эт-биле байлактыг болуп турарын ылаңгыя сөөлгү чылдарда чорудкан геологтуг шинчилээшкиннер көргүскен. ССРЭ-ниң Европа кезээнге бодаарга геологтуг шинчилээшкинни эвээш чоруткан-даа болза, үстүнде ады үнген черлерде казымал хөй байлактарның бар черлери чүгле ажыттынган эвес, харын каттыжылгалыг янзы-бүрү казымал байлактарның даг рудалыг районнары бар апарган. Менделеевтиң бүрүткелинде кирген бүгү элементилерниң үлетпүрге херегләэр чылдалары Сибирьниң девискээринде ам тывылган.

Якутия болгаш Магаданск область Октябрьның социалистиг Улуг революциязынга чедир Сибирьниң картазында аназ ак чер турган. Ак көргүлчүн болгаш алдын тывыжының талазы-биле ол районнар ам ССРЭ-де бирги черни ээлеп турар. Боттарының хемчээлиниң талазы-биле Африканың алмазтыг алдарлыг районнарындан хөй алмазтыг черлер Якутияның девискээринде ажыттынган. 40 миллиард тонна курлавырлыг хөмүр даштың улуг бассейни Мурнуу Якутияда тывылган. Хөмүр даш бар черлерниң хөй кезээ казып алырынга дыка камналгалыг болуп турар. Оон ыңай хөмүр даштың ол черлериниң мырыңай чоогунда демир рудазының байлактыг черлери тывылгылаан. Коксталыр хөмүр даштың болгаш демир рудаларының бойдуста ындыг ховар каттыжыышкыны кара металлургияның база үлетпүрнүң өске-даа адырларын анаа хөгжүдеринге эң-не таарымчалыг байдалдарны тургузуп берип турар.

Слюда — флогопиттиң хөй бар черлерин Якутияда база шинчилеп тыпкан, ховар металлдарның бар черлерин ажыдарынга геологтуг баштайгы аргалар тодаргайлаттынган, кывар газтың бар черлери тывылган. Якут АССР вольфрам-биле байлактыг, чоокта чаа көргүлчүн болгаш цинк база тывылгылаан.

Сөөлгү чылдарда Хабаровск болгаш Приморск крайларны эң хөй ак көргүлчүннүг районнар деп тодаргайлаан. Эзилдирер шпаттың, ховар металлдарның болгаш бударгай элементилерниң бар черлери ында ажыттынгылаан. Көргүлчүннүң, цинкиниң болгаш борнуң бар черлери тывылган. Оон ыңай хөмүр даштың, демир рудаларының болгаш металлдан өске казар янзы-бүрү байлактарның бар черлери Ыраккы Чөөн чүкте тывылган. Революцияга чедир ол-ла бүгү девискээрлерге Тетюхинниң көргүлчүннүг черин билдинип турган, ук черни даштыкы компаниялар ажыглап турган. Ам ында даг рудазының дыка хөй бүдүрүлгелери бар апарган. Ыраккы Чөөн чүк болза, Сибирьниң эң улуг индустриалдыг крайы болур деп санап болурунуң барымдаазы ам бар.

Забайкальениң чери — Сибирьниң эртинелиг девискээри дыка хөй байлактыг. Алдынның болгаш эзилдирер шпаттың бар черлери, ак көргүлчүннүң, анаа көргүлчүннүң, цинкиниң, вольфрамның болгаш молибденниң бар черлери ында тывылгылаан, ак демирниң янзы-бүрү чиг-эдиниң, ховар металлдарның бар черлери шинчилеттинген. ССРЭ-де эң хөй честиг районнарның бирээзи Забайкальеде ажыттынган, демир рудазының, хөмүр даштың болгаш өске-даа ажыктыг казар байлактарның бар черлери ында шинчилеттинген. Бедик шынарлыг демир рудаларының хөй курлавырлары Иркутск областың Ангаро-Илимск районунда тывылган, даг рудазын болбаазырадып кылырының улуг-улуг бүдүрүлгелерин ук курлавырларның базазынга үндезилээш, ам тургускан. Слюда — мусковиттиң делегейге алдаржаан бар черлери шагдан бээр ында билдингир.

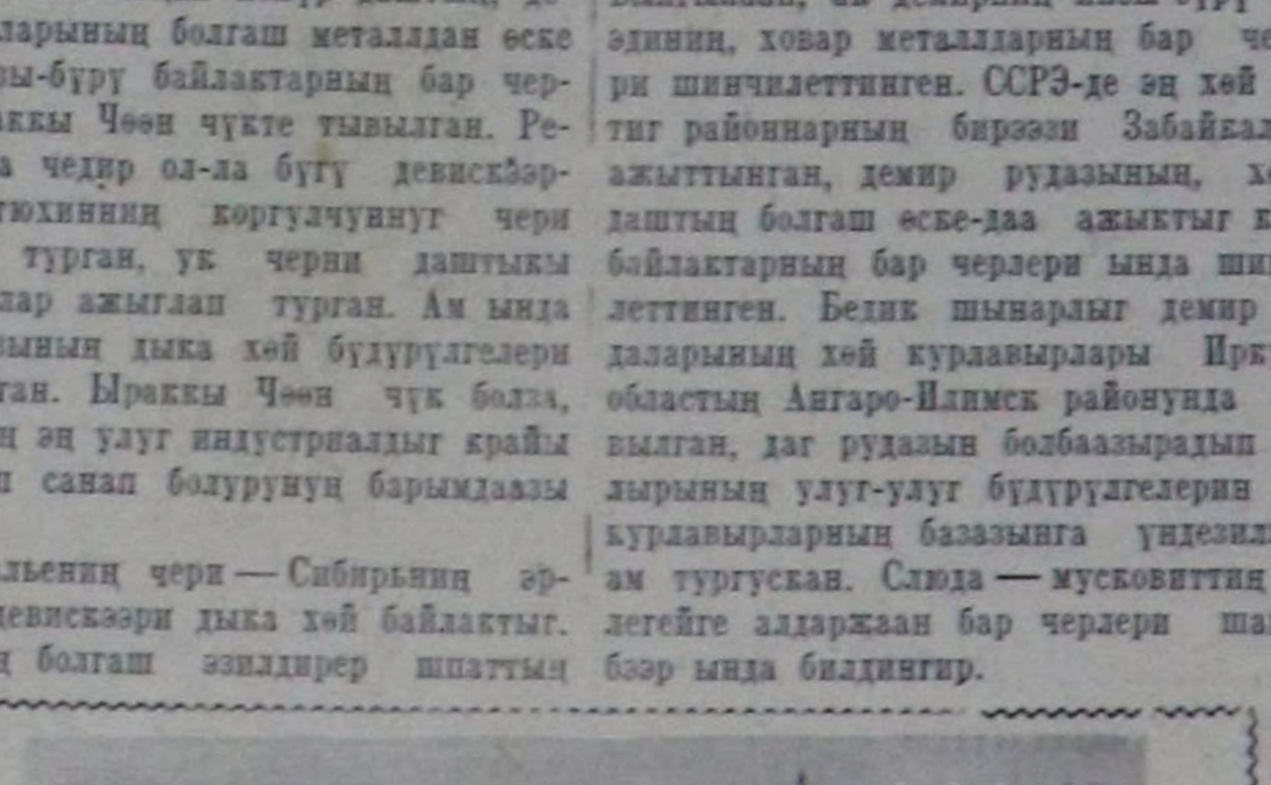

Оренбург область. Медногорск хоорайда хөй-хөй чуртталга бажыңнарын тудуп турар. Ол хоорай Мурнуу Уралдың улуг чес-күгүр комбинадының девискээринде туруп турар. Күрүне күселили-биле тудуп турар бажыңнар-биле чергелештир ажылчы чоннарның күжү-биле хөй-хөй чуртталга бажыңнары туттунган. Ажылчын кооператив чоокта чаа ийи квартираларлыг он-он бажыңнарны тудуп дооскан. Ол бажыңнарда комбинаттың цехтериниң ажылчыннары — тудугжулар боттары чурттай берген.

Чуруунта: Горькийжилерниң аргазы-биле туттунган бажыңнар.

Фото **Б. Клипиницернии.** СЭТА-ның фотохрониказы.

Үүрмек дустуң барык кызыгаар чок курлавырлары Иркутск областың барыын талазында мөөңнеттинген. Ында калийлиг дусту болгаш нефтини ажыдарының баштайгы аргалары бар. Областың девискээринде бо чылын бойдустуң кывар газын тыпкан. Ол дээрге, ында нефтини тып алырының ылаптыг демдээ болуп турар.

Минералдыг чиг-эт-биле Красноярск край байлактыг. Чес-никельдиң рудаларының чуртта эң улуг байлактыг черлери Норильск районда бар, ук рудалар ак алдын болгаш өске-даа ажыктыг элээн каш байлактарлыг. Демир рудаларының, хөмүр даштың, бокситтерниң болгаш нефелиннерниң бар черлерин геологтар крайның янзы-бүрү районнарында шинчилеп тыпканнар. Енисейниң тайгазы алдын-биле байлактыг. Титанныг черлер ында чоокта чаа тывылган.

Шинчилел ажылдарының аргазын сайзырангайжытканы, ханыладыр өрүмнээшкинниң, геохимиктиг аргаларның геофизиктиг мерген тывыштыг чаа аппаратуразын ажыглааны мурнунда геологтарның барып тып шыдавазы турган ындыг районнарда ажыктыг казар байлактарны тыварынга аргаларны дыка калбарткан. Чижээ, эң кадыг чаа каъттар-биле шыптынган Барыын-Сибирьниң чавызында хөй болгаш эң-не янзы-бүрү ажыктыг казар байлактар ам тывылган. Томск областа нефть дилеп турган үеде демир рудаларының бар черлери ажыттынган, чедир санаттынмаан саннарны ёзугаар алырга, ук рудаларның курлавырлары он-он миллиард тонна болуп турар. Титанның, цирконийниң, бойдустуң кывар газының бар черлери ында тывылган. Кузнец бассейниниң курлавырлары сөөлгү үеде дыка көвүдээн. Ук курлавырлар амгы үеде 900 миллиард тонна ажыг болуп турар.

Сибирьниң геологтуг шинчилээшкиннери үргүлчүлеп турар. Эң-не чаа техника-биле чепсегленген чүс-чүс экспедициялар, отрядтар, партиялар чурттуң ол эң байлактыг районунуң черлерин шинчилеп чоруп турарлар.

(СЭТА).

Ыраккы „ТЕРЕ-ХӨЛ" колхозта

◆

«Тере-Хөл» — төптен эң-не ырак колхозтарның бирээзи. Чаартынган Күңгүртүгнүң колхозчу ишчилериниң ажыл - амыдыралының дугайында бо арында парлаан.

◆

Өлүк—үнелиг байлак

Чурукта: Аңчы Эртиненең тывыжын өлүк белеткелиниң Күңгүртүг пунктузунга дужаап турары.

1910 чылдан эгелеп-ле өрге, тарбаган боолап эгеледим. Ынчаардагы аңчыларның чепсээ—чагыыр боо турган. Ону октап алыр коргулчун тывылбас болгаш ховар болганындан ол шагның чиижең садыгжыларындан оларны кончуг улуг өртек-биле садып алыр ужурга таваржып турдувус. Аткан коргулчунну катап алыр дээш аңны ыяшка чыгай боолап чордум. Ынчан түреп чораш, тыпкан ажыкты янзы-бүрү чиижең кижилерге эң бичии өртекке садып, хөй ниитиге-даа, күрүнеге-даа ажык чокка ажыглап чораан.

Чаа-ла аңнап эгелей бергенимде ачам, Маны-Бойда дээр кижиден чеди улуг бода мал берип тургаш, чагыыр боо садып берген. Ол боомну 1921 чылга чедир чүъктедим. Ооң соонда бистиң черге чиижең садыгжылар-даа эвээжеп, аъшчем элбекшип, ылаңгыя аңчыга эңне чугула чүве—ок, чепсек-даа көвүдээн.

1935 чылда хуу кижиден 32 дугаарлыг сый тудар түүрге садып алдым. Ону чүъктеп алгаш, бир-ле дугаар диииңнеп чорааш, мындыг чүвени дораан-на эскерип кагдым. Чагыыр чүъктеп алгаш, хүнде хөйле дээрге беш диин өлүрүп турган болзумза, түүргелиг чорааш хүнде 15 диинни өлүрер апарган мен.

Колхоз тургустунган соонда аңчының негелделерин улам-на долузу-биле хандырып турар апарган. Аңнап чоруурда хүнезинге ап чоруур чемивис безин янзы-бүрү апарган. Шаанда ай-айы-биле аңнап чорааш ийи-чаңгыс киш өлүрер турган азы шуут куруг чанып кээп турган болзувусса, ам эки боолардың, херекселдерниң ачызы-биле он, чээрби кишти өлүрүп турар апардывыс.

Колхозчу аңчылар бистерниң бөдүүн ажылывысты партияның болгаш чазактың үнелеп, шаңнап турары алдан харлыг кырган аңчы мээң сагыш сеткилимни хайныктырып кээр-дир. Ынчангаш ам-даа хөйнү кылыксаазы кээр. Бо чылгы аңныыр сезонунда колхозтуң өмүнээзинден база аңнап чордум. 370 ажыг диинң-биле кады 2 кишти дужаадым. Ол дээрге, бо сезонда планымны ашкан болгаш чамдызын 1958 чылдың аңныыр сезонунга киир дужааган мен.

Б. ЭРТИНЕ,
колхозчу аңчы.

Ам чырык, чылыг бажыңнарлыг

Бистиң колхозтуң суурү турар черге чоокка чедир өрген-даа чок турганын билир мен. Колхоз тургустунар мурнунда оон чоруй баргаш, бо хүннерде Күңгүртүгге келген кижилер ону ам шынавыла танывас. Ээн хову чыткан черде ам кудумчуларлыг колхозчу суур тургустунган. Мурнунда көшкүн амыдыралдыг чораан 90 ажыг араттар сууржуң амыдыралче шилчээн. Ол ышкаш колхоз төвүнден 30—150 километр ырак черде турар малчыннарның кыштагларында 59 өрегелер чуртталга бажыңнары-биле хандырттынган.

Суурда ийи интернаттыг чеди чыл школазы, почта болгаш ажаалга кассазының салбырлары, аптека болгаш эмнелге дээн ышкаш өске-даа албан черлериниң болгаш чуртталга бажыңнарының тудуглары, аэропорт, агаар шинчилээр станция, магазиннер, ясли Күңгүртүгнүң делгем шөлүн шыва алы берген. Мал кыштагларында база таарымчалыг кажаалар туттунган.

Ындыг-даа болза, колхозтуң тудуг ажылында улуг четпестер бар. Колхозчуларның ам-даа 30 ажыг хуузу чуртталга бажыңнары-биле хандырттынмаан. Чамдык ажыглалда кирген бажыңнарның шынары багай. Оларның кладовказы чок. Бистер тудугжуларның мурнунда тудуг талазы-биле ол четпестерни дүрген узуткап, бүгү колхозчуларны чылыг, чырык бажыңнарже шилчидер чугула сорулга туруп турар. Ону бистер чоокку үеде алдарлыы-биле күүседип шыдаар бис.

А. КОМБУ,
бызаңчы.

КОЛХОЗТУҢ САРЛЫК ФЕРМАЗЫНДА

«Тере-Хөл» колхозта ниитизи-биле улуг, биче 300 баш ажыг сарлык бар. Олар колдуунда-ла эът угланыышкынныг малдар кылдыр ажыглаттынып турар. Ындыг-даа болза, сарлыктың сүдү кончуг хоюг болгаш үскүр. Ынчангаш колхозка орулганы база берип турар. Сөөлгү чылдарда малдың продуктулуун бедидер дээш демисел күштелген болгаш онаашкан ажылынга кызымак мурнакчыларның саны көвүдээн.

Ам 58 харлыг саанчы А. Долгар элээн каш чылдарда идепкейлиг ажылдап келген. Назыны улгады берген кижи пенсия ап олур деп сүмелээрге ынаваан болгаш ам-даа ажылдавышаан. Ол ышкаш Н. Сержи эки түңнелдерни чедип алган. Оон кадарында 200 баш мал бар.

Чурукта: Кадарчы Н. Сержи.

В. БЕГЗИ,
ферма эргелекчизи.

Культураның одаа

Колхоз тургустунгандан бээр шоолуг үр үе эртпээн-даа болза, Күңгүртүг суурга чуртталганың болгаш культура-амыдыралдың тудуглары калбарган. Колхозчулар 150 олуттуг чаа клубту тудуп алган. Ажыл шагы доозулган соонда аныяктар дораан-на клубка чыглып кээрлер. Чамдыктары шыдыраа, шашка, даалы ойнаан, өскелери библиотекада солун, сеткүүл номчаан турар. Субботаларда, воскресеньелерде дыка орайтагыже аныяктарның хөглүг оюннары клубка үргүлчүлээр. Ол ышкаш колхозчулар, аныяктар барык хүннүң-не чаа киноларны көрүп турарлар.

Клубта уран-чүүл бөлгүмү доктаамал ажылдап турар. Ооң киржикчилери колхоз фермаларынга ийи катап культбригада организастаан, өске черлерге концерттер-биле кады 7 илеткелдерни кылган. Концерттиң программазы янзы-бүрү: Төрээн чурт, партия болгаш тайбың дугайында ырлар, национал танцылар болгаш ырлар, баснялар, шүлүктер кирип турар. Ол ышкаш культбригаданың кежигүннери концерт мурнунда янзы-бүрү темаларга лекцияларны номчуп, СЭКП ТК-ның Пленумнарының шиитпирлерин колхозчуларга таныштырып турар. Мунзук Янчын «Төрээн чурт» болгаш «Төрээн хемим эриинде» деп ырларны эки күүсеткен. Уран-чүүл бөлгүмүнүң кежигүннери Күңгүртүг суурга алды катап концерт үндүрген. Аңчыларның следун таварыштыр «Аңчылар» деп монтажты тургускан, колхозчуларга ол дыка солун болган. Ол ышкаш Октябрьның 40 чыл оюн таварыштыр көргүскен концерт эки белеткеттинген. Эмнелге салбырының коллективи «Утпа» деп ырны эки күүсеткен.

Уран-чүүл бөлгүмүнүң ажылынга Очур-оол, Аракчаа (башкылар), Хүрбе Сергей (комсомол эге организациязының секретары) болгаш оон-даа өскелер идепкейлиг киржип турарлар. Ынчалза-даа культбригада Балыктыг, Кундус болгаш Каргы дээн ышкаш ырак черлерде колхозчуларга барбааның демдеглээр херек.

Клубка кино доктаамал үнүп турар. Ооң механиги А. Бавуу-Доржу 1943 чылдан бээр ажылдап келген. Ол айда 24 катап 8—10 чаа киноларны көргүзүп турар болгаш чайын фермаларга малчыннарга чаа киноларны үргүлчү чедирип турар. Клуб культураның одаа болуп турар.

В. ДҮМЕН-БАЙР,
клуб эргелекчизи.

Колхозчуларның кадыкшылы дээш

Бистиң чурттап турар суурувус төп черлерден ырак болгаш чүгле самолет-биле харылзажып турар-даа болзувусса амыдыралывыс эки. Бүгү эмнелге ажылдакчылары колхозчуларның кадыкшылын камгалаар болганда бергелерге торулбайн турар бис. Орук чок черлеп мал фермаларында аарыг кижилерге баары биске чаңчыл болган.

Күңгүртүг суурда аптека болгаш он беш оруннуг эмнелге салбыры оон ыңай Балыктыг-Хемде хой фермазында эмнелге пунктузу бар. Бистиң коллектив эвээш-даа болза демниг ажылдап турар бис.

Г. ГОРШКОВА,
эмнелге салбырының эргелекчизи.

Чурукта: Эмнелге салбырының эргелекчизи фельдшер Г. Горшкованың бичии оолду шинчип турары.

Аас-кежиктиг чаш назын

1953 чылда «Тере-Хөл» колхоз Каа-Хем районунга каттыжып турда школа Чыргаландыга турган. Ол школаның бажыңын бузуп, сөөрттүп кыска хуусаада колхоз төвү Күңгүртүгге тудар берге сорулга колхозчуларның мурнунга тургустунуп келген. Ол ажыл дүрген доозулган. Көдээниң ажыл-ишчилериниң уруглары база катап өөренип эгелей берген. Ол школаны ам Күңгүртүгнүң чеди чыл школазы дээр. Ында бөгүн 10 класстар болгаш шупту 209 уруглар өөренип турар.

Өөредилгениң бирги чартык чылының түңнелин үндүрген соонда, чедиги класстың (башкызы комсомолчу З. Мареева) өөредилге шынарын 96 хуу, үшкү класстың — 92 хуу чедир бедээн. Оон-даа өске башкылар бедик шынарлыг өөредилгени чедип алганнар.

Колхоз төвүнден ыракта турар малчыннарның уругларын өөрениринге таарымчалыг байдалды тургускан. Олар интернатта чурттап турарлар. 160 уруглар күрүнениң долу хандырылгазында болгаш оларның ада-иелери колхоз бүдүрүлгезинде ажылдап, малдың продуктулуун бедидип, оон баш санын өстүрүп турарлар. Интернатта чурттап турар уругларның чарыгдалынга күрүне чыл санында хөй түңнүг хөреңгини чарыгдап турар. Уруглар эки шынарлыг чем, идик-хеп болгаш орун херекселдери-биле хандырттынган.

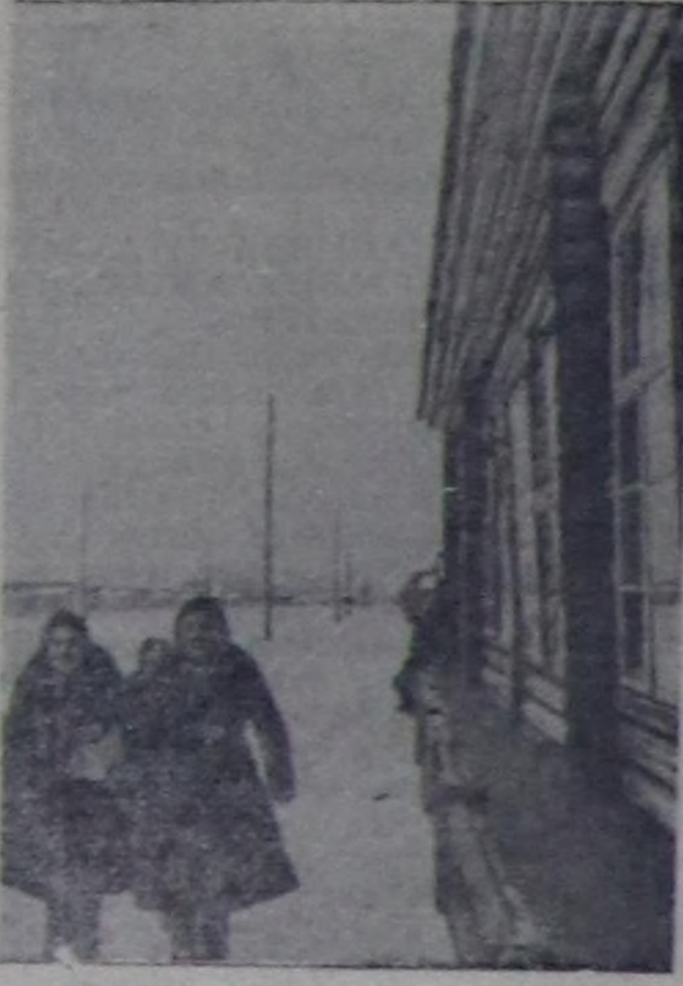

Чурукта: Күңгүртүг суурда чеди чыл школазы. Күрүнениң долу хандырылгазында турар уругларның школазынче өөренир дээш чоруп турары.

Интернатта чурттап турар өөреникчилер чүгле билиг чедип ап турар эвес, күш-ажылга чаңчыгып турарлар. Уруглар амданныг чемни белеткээринге, хепти сыжып даараар бөлгүмнерде өөренип турарлар. Оон ажылын кижизидикчи И. Дятлова удуртуп турар. Оолдар шала чуп, дыш чарып, печка одаарынга дузалажып турар.

Школачылар хостуг шактарны чөп ажыглап, уран-чүүл бөлгүмүнге киржип турар, оларның кино көөр хүнүн тускайлаан. Дыштаныр хүннерде башкылар болгаш кижизидикчилер уругларны фермаларга экскурсиялаадып, чайгы үеде мал кажааларын септээринге болгаш мал чемин белеткээринге дузалаштырып турар. Оон-биле кады башкылар агитация ажылын чоннуң ортузунга чорудуп турарлар.

Л. ВЛАДИМИРОВ.
Фотолары В. Лутковтуу.

Ном — мээң өңнүүм

Бистиң библиотекавыс политиктиг литератураның, чечен-чогаалдың болгаш техниктиг үш муң ажыг ном фондулуг. Библиотека үргүлчү ажылдап, колхозчуларның негелдезин хандырып турар. Мен номга кончуг ынак мен. Ол мээң өңнүүм, сүмелекчим. Шаанда улустуң канчаар чурттап чорааның, оларның чырыткылыг келир үе дээш демиселиниң дугайын номнар меңээ чугаалап берип турар.

Бистиң библиотекада чүгле орус, тыва дылдарда номнар хөй. Ында чечен-чогаал номнарындан аңгыда техниктиг номнар база хөй. Бодумнуң тускай эртемимге хамаарышкан номнарны оон үргүлчү ап номчуп турар мен.

Ынчалза-даа библиотека көдээ клубтуң бичии өрээлинде турар болгаш номчулга залы чогу дыка таарымча чок. Номчукчулар библиотекага кээп, ном солуп алыры-биле кызыгаарлаттынып турар. Библиотеканың тускай тудуун 1956 чылда эгелээш, амдыгаа чедир доospaan. Ону дүрген доозарын колхозчулар күзеп турарлар.

Б. БОЛЗУК,
электрик.

Ам-даа хөй сүт дээш

Сарыг-Хөл сүт-бараан фермазында 214 баш саар болгаш 260 аныяк инектер бар. Малдың продуктулуун бедидеринче ферманың ажылдакчылары улуг кичээнгей салып турар. Колхоз эрткен чылын ийи симменталь болгаш дөрт астрахань уксаалыг бүдүрүкчү бугаларны садып алган.

Ол ышкаш малдың продуктулуун бедидер дээш демисел база улгаткан. Бодумга быжыглаттынган он алды саар инектеримниң бирээзинден-не 500 литр сүт саап алыр планныг тургаш, 830 литрни саап ап турар мен. Ферманың ажылдакчыларынга колхоз чеди чуртталга бажыңнарын, чунар бажыңны болгаш хлеб быжырар черни тудуп берген.

Саанчы **З. МЫНМАА**

Колхозтуң экономиказы быжыгып турар

Колхозтуң ажыл-агыйының кол адыры—мал болгаш аңныыр ажылы. Ол хамыктың-на мурнунда колхозчулардан малдың баш санын болгаш оон продуктулуун бедидерин, күрүнеге хөй санныг, эки шынарлыг өлүктү бээрин негеп турар. Колхоз чоокта чаа-ла экономика талазы-биле кошкак, улуг эвес ажыл-агый турган. Техниканың чогу болгаш тускай эртемниг кадрларның чедишпези колхозтуң хөгжүлдезинге шаптык болуп турганы чугаа чок.

Көдээ ажыл-агыйны шиитпирлиг көдүрер дугайында партияның төөгүлүг шиитпирлерин колхозчуларга чүткүлдүг-биле тайылбырлап, коммунист болгаш колхозчу активтиң ролюн бедидип тургаш, колхозтуң орулгазын көвүдедип, продуктуларның бот-үнезин чиигеткен. 1957 чылда колхозчулар бир күш-хүнүнге 10 рубль 50 копеек алырлар. Ол дээрге 1956 чылдыындан 2 рубль хөй. Колхозтуң ниити орулгазы миллион рубль ажып турар.

Коммунистиг партия чурттакчы чоннуң кижи бүрүзүнге онаалтыр эът, сүт, саржаг бүдүрер талазы-биле чоокку каш чылдарда АКШ-ты чедер деп хүндүлүг сорулганы чоннуң мурнунга салган. Шак бо төөгүлүг сорулганы амыдыралга боттандырарынга партияның организакчы болгаш агитас-массалыг ажылы улуг рольду ойнаар.

«Тере-Хөл» көдээ ажыл-агый артелиниң баштаар чери болгаш партия организациязы мал ажылын хөгжүдеринче кол кичээнгей салып келген. Мал продуктуларын бүдүрерин көвүдедириниң чугула чүүлү болза, хамыктың-на мурнунда малды таарымчалыг кажаалар болгаш чем-биле хандырары болур. Эрткен чылын колхоз 150 тонна силос, 1800 тонна сигенни белеткеп, малдың тус-тус фермаларында болгаш одарларында чылыг кажааларны туткан. Ынчангаш ниитиниң малы хүр чаагай кыш ажар дээрзи чигзиниг чок. Ол ышкаш кыштагларда 59 кадарчыларга чуртталга бажыңнарын тудуп берген.

Колхоз төвүнден 150 километр ырак Балыктыг-Хемде ниитиниң 6 муң ажыг хою кыштап турар. Оон кадарчыларынга чаа солун, сеткүүлдерни үзүк чок чедирип турар болгаш агитаторлар беседаларны, номчулгаларны кылып турарлар. Ол ышкаш хойжуларда радиоприемниктер бар. Ында эмнелге пунктузу доктаамал ажылдап турар. Ооң эргелекчизи—хөй чылдарда ажылдап келген фельдшер эш Норбу. Мал ажылында колхозчулар колдуунда-ла бажыңнар-биле хандырттынган.

Артельдиң турар девискээри делгем-даа болза, партияның агитас-массалыг ажылын чүгээр чорудуп турар. Партияның болгаш чазактың шиитпирлерин, бистиң чуртувуста болгаш бүгү делегейде чүү болуп турарын 16 коммунистер болгаш 32 комсомолчулар, өске-даа активчилер колхозчуларга таныштырып турар. Колхозта партияның бир, комсомолдуң 3 политбөлгүмнери ажылдап турар. Ында колдуунда-ла агар политиканы өөренип турар.

Колхозтуң партия организациязы солун чагыдылгазын чыл бүрүде эки чорудуп келген. Колхозчулар ийиден эвээш эвес солуннарны чагыдып алганнар. Ырак одарларда малчыннарга, сүт-бараан фермаларынга солуннарны чедирери-биле үш кижини тускайлаан. Колхоз төвүнден 150 километр ырак Балыктыгда малчыннарга почтачы Д. Чечек үзүк чокка солун, сеткүүлдерни чедирип, онаашкан ажылын ак-сеткилдиг күүседип келген.

Артельде культура-амыдыралдың тудуглары база калбарган. Эрткен чылын Күңгүртүгге 20 оруннуг уруглар яслизин ажыткан. Ында колхозчуларның уругларын күрүне хандырылгазында ажаап турар.

Колхозтуң ажыл-агыйында чамдык чедишкиннерни демдеглевишаан, колхоз бүдүрүлгезиниң мурнакчыларының кызымаккай күш-ажылын чугаалавас арга чок. Ивн кадарчызы Т. Шожу, тудугжу И. Борбак-оол, саанчы З. Мынмаа, хойжу С. Эренчит болгаш 6—8 муң рубльдиң орулгазын киирип турар аңчы Б. Шулуу дээн ышкаш мурнакчыларның саны хөй.

Ындыг болза-даа колхозтуң ажылында чамдык четпестерни демдеглээр херек. Тус черниң курлавыр байлактарын четче ажыглап шыдавайн турарывыс четпес. Балыктыг хемниң, Каргының балыын тудар ажылды организастаар болза, колхозка улуг орулга берип болур. Колхоз бүдүрүлгезиниң эң-не орулгалыг адыры—мал ажылы турда, оон продуктулуу ам-даа куду. Эрткен чылын бир саар инектен колхоз ниитизи-биле 400 ажыг литр сүт, бир хойдан 1,200 грамм дүк кыргып алган. Оон-биле кады ол продуктуларның бот-үнези чогуур негелдезинге чедир чиигевээн. Ол ышкаш мал чеми эвээш белеткеттинген.

Ажыл-агыйга 1956 чылда 18 кара дилгини садып ап, аңаа 15 муң ажыг рубльди чарыгдаан. Ажыл-агыйның ол адырынче шоолуг кичээнгей салбааныдан оон орулга алдынмаан. Дөргүн дээр черге суг күжү-биле ажылдаар ыяш дилер машина тургузуп, улуг чарыгдал үндүрген. Ол база-ла каража болуп арткан болгаш чөп ажыглаттынмаан. Бо талазы-биле Каа-Хем МТС база-ла буруулуг. Колхоз хөй тудугларны кылып турар-даа болза, оларның шынары куду, туткан бажыңнар шаараш, тудугжуларның хүнде кылыр ажылының планы чок.

Колхозчулар ортузунга партияның тайылбыр массалыг болгаш кижизидилге ажылы ам-даа чогуур негелдезинге чедир тургустунмаан. Үргүлчүнүң ажылдаар агитаторлары чүгле сезоннар барымдаалап ажылдап турарлар. Чамдыктары чүгле ат кырында агитатор деп санаттынып турар. Лекция, беседалар чорудары, солун номчулгазы сөөлгү үеле улам-на эвээжеп, аңаа эвээш санныг колхозчуларны хаара тудуп турары дыка четпес.

Ногаа культуралары ажыл-агыйның база-ла бир улуг орулгалыг адыры. Ындыг турбуже бартофель, капуста, морковь тарыыр шөлдерни калбартып, мал чемиңге херглээр турнепс, кукуруза дээн ышкаш культураларны тарыыр айтырыг ам-даа кичээнгейден дашкаар хевээр.

И. АРТЫНА,
партия эге организациязының секретары.

Чурукта: Политбөлгүмнүң кичээлдеп турары

Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадырының херээнге улуг салыышкын

Н. А. Булганинниң чагааларын даштыкы парлалганың канчаар үнелеп турары

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинниң АКШ-тың президентизи Эйзенхауэрге, Великобританияның премьер-министри Макмилланга болгаш өске-даа күрүнелерниң чазактарының баштыңчыларынга чоруткан чагааларында илереттинген Совет чазактың чаа тайбың инициативазы, а ол ышкаш улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадыр айтырыглар талазы-биле Совет чазактың саналдары бүгү делегейниң хөй-ниитизиниң кичээнгейиниң төвүнде туруп турар.

«Земеделско знание» деп болгар солун болза Совет Эвилелиниң саналдары улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын оожургадырынче, ыржым болгаш айыыл чок чоруктуң байдалын тургузарынче чедирип турар орукту айтып турар деп медеглеп турар. Делегейниң бүгү хөй-ниитизи, чаагай сеткилдиг бүгү кижилер, оларның политиктиг болгаш шажын чүдүлгелиг үзелинден хамаарылга чокка, Совет Эвилелиниң чаа инициативазынга байыр чедирип турарлар, бир эвес, Совет чазактың айытканын ёзугаар алырга, чугаалажыышкыннарның киржикчилери бүгү чурттар чаагай сеткилди, бот-боттарын билчиририн, туттунгур болурунуң ёзузун база кижи төрелгетен дугайының сагыш човаашкынын илередирлер болза, чугаалажыышкыннар чедиишкинниг түңнелге чедирип болурунга олар бүзүреп турарлар.

«Дүшкүүрлүг чорукту кошкадырынга бедик деңнелдиг конференция. Булганинниң тайбың саналдары» — деп, «Хиндустан стандард» деп индий солуннуң эгелеринде чугаалап турар.

Индия республиканы чөвүлел хуралдың киржикчилериниң составынга киириштирер дээн ССРЭ чазааның саналын Индияда улуг өөрүшкү-биле уткаан. «Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадырынче угланган кандыг-даа базымга, оон иштинде күрүнелерниң удуртукчу ажылдакчыларының арасында чугаалажыышкыннарга Индия байыр чедирер апаар» деп «Индиан экспресс» солун айтып турар. «Хиндустан таймс» солуннуң медээлээнин ёзугаар алырга, премьер-министр Неру болгаш Индияда албан ёзузу-биле келген Англияның премьер-министри Макмиллан олар чазактарның баштыңчыларының киржилгези-биле күрүнелерниң удуртукчу ажылдакчыларының чөвүлел хуралын чыылдырар дугайында Совет чазактың саналын чугаалажып көргеннер.

Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадырының айтырыгларының талазы-биле Совет чазактың саналдарын, а ол ышкаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинниң АКШ-тың президентизи Эйзенхауэрге болгаш Англияның премьер-министри Макмилланга чоруткан чагааларын бүгү төп чехословак солуннар парлап үндүргеннер. «Руде право» солун ол документилерни «Совет Эвилели бүгү-ниитиниң тайбыңның эрге-ажыы дээш чугаалажыышкыннарны болгаш дугуржулгаларны барыын талакы чурттарга база катап саналдап турар» деп эге-биле парлап үндүрүп турар. Ол саналдарның шынчызынга болгаш бедик деңнелдиг чөвүлел хуралды чыылдырарын амыдырал болу айтып турарынга угаан-сарыылдыг чаңгыс-даа кижи чигзинип шыдавас деп совет саналдарга хамаарыштыр бижээн чүүлүнде солун бижип турар.

Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадырының айтырыгларының талазы-биле Совет чазактың саналдарынга болгаш Н. А. Булганинниң чагааларынга польша парлалга улуг кичээнгейни салып турар. Солуннар ол документилерни: «Улустар аразының байдалынга чаа совет инициатива», «Улустар аразының байдалдарынга үндезин өскерилгелерни киирер сорулгалар-биле Варшава керээзиниң болгаш НАТО күрүнелериниң чазактарының баштыңчыларының Женева конференциязын чыылдырарын ССРЭ саналдап турар» деп улуг эгелер-биле парлап турарлар. Премьер Булганинниң барыын талакы күрүнелерниң удуртукчуларынга чоруткан чагааларында бедик деңнелдиг конференцияны чыылдырар деп Совет чазак боттуг саналдарын үндүрүп турар... Совет чазак тайбыңның херээнге айыылдыг чепсегленииишкиннерни эндере бүдүрерин соксадырын оралдажып турар, чепсегленииишкиннерни эндере бүдүрери, премьер Булганинниң сөзү-биле алырга, кедергей улуг хемчээлдиг апарган болуп турар.

НАТО-нуң кежигүннери чурттарның болгаш Варшава керээзиниң киржикчилери чурттарның чазактарының баштыңчыларының, а ол ышкаш ол эвилелдерге киришпейн турар чурттарның баштыңчыларының чөвүлел хуралын чоокку ийи-үш айларның иштинде чыылдырар дээн Совет чазактың саналдарын медеглевишаан, ол дээрге, онза боттуг санал болуп турар деп венгр «Мадьяр ремзет» солун бижип турар. «Дугуржулгаларны чедип алыр дээш Совет чазактың ханы чүткүлүн» солун демдеглеп турар.

Улустар аразының өйү келген айтырыгларының талазы-биле бедик деңнелдиг чөвүлел хуралды чоокку ийи-үш айларның иштинде чыылдырар дугайында Совет чазактың саналын Англияның хөй-ниитизи чүүлдүг деп көрүп турар. «Бир эвес ол чөвүлел хурал ылангыя атомнуг болгаш водородтуг чепсектерни хоругдаарының дугайында кандыг-бир дугуржулганы чоокшуладып шыдаар болза» бедик деңнелдиг чөвүлел хуралды чыылдырарын бүрүнү-биле деткип турар мен деп сураглыг англи Философ Бертрен Рассел медеглээн. Парламентиниң элээн хөй кежигүннери-лейбористер бедик деңнелдиг чөвүлел хуралды доп-дораан чыылдырарын шиитпирлиг-биле негеп турарлар. Чижээ, Томас Освальдтың медеглээни болза: «Чазактарның баштыңчыларының чөвүлел хуралын доп-дораан чорудар херек дээрзин эң-не шиитпирлиг ёзу-биле көрүп тур мен. Водородтуг бомбаны шыгаарынга болгаш водородтуг бомбалар чүдүрген самолеттарны Англияның кырынга ужударынга лейбористиг партия удурланып үнгени силерге билдингир боолгай. Англи чазак бүгү делегейге чепсегленииишкинни дүжүрериниң дугайын чугаалаарын оралдажып турган, ол хирезинде-ле Россия ышкаш шак ындыг күчүлүг күрүнеден болу оспаксырап турар мелегей чорук болур-дур. Бистер чыыгаш, оон саналдарын чугаалажып көөр ужурлуг бис».

Доп-дораан чугаалажыышкыннарны чорударынче англи чазакты албадаар төлээде, ажылчын шимчээшкининге кыйгырыг үндүрери-биле нийти национал кампанияны калбартыр херек деп Великобританияның Коммунистиг партиязының чиңгине секретары Джон Голлан чугаалаан. Совет Эвилели тайбың дээш, төөгүде кандыг-даа чурттардан артыкка демисежип турар. «Бустуң дүжүүшкүнүң болдурбазының боттуг аргалары ам бисте бар. Оларны ажыглаалынар» деп Джон Голлан онзалап айтып турар. Булганинниң сөөлгү чагаазын бирде-бирээжок өөренип көөрү-биле президент Эйзенхауэр күрүне департаментизинге дааскан деп Ак бажыңның парлалга айтырыгларының талазы-биле секретары Хэгертиниң медеглээнин Вашингтондан дыңнадып турар. Эйзенхауэр ол чаганы «база өөренип көөр деп турарын» Хэгерти немеп чугаалаан. Күрүне секретары Даллес Булганинниң чагаазының англи дылга очулгазын Эйзенхауэрге дамчыдып берген болгаш чагааның чамдык чүүлдерин Эйзенхауэр-биле чугаалажып көрген деп Хэгерти чугаалаан.

◆

Шериг чарыгдалдарынга немелде дөзевилелдерни Эйзенхауэр негеп турар

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Ак бажыңның медеглелин ёзугаар алырга, АКШ-тың президентизи Эйзенхауэр январь 7-де 1958 чаң чылында 1260 миллион долларны камгалал министерствозунга немей дөзевилеп бээрин конгресстен дилээн. Өске чүүлдерде көрдүнген 110 миллион долларны шериг сорулгаларынга ажыглаар эргени аңаа бээрин президент база дилээн.

Немелде акша-хөреңгилерни стратегтиг ужар-чүүл базаларының тудуун дүргедедиринче болгаш программазын калбартырынче, ыраксыл хөделиишкинниг ужугар ракеталарны тургузарынче болгаш садып алырынче база өске-даа шериг сорулгаларынче угландырып турар.

Ион Георге Маурерни Румын Улус Республиканың Национал Улуг Хуралының Президиумунуң Даргазынга соңгаан

БУХАРЕСТ. (СЭТА). Румын телеграф агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, Румын Улус Республиканың Национал Улуг Хуралының сессиязы январь 11-де Бухарестиге болган. Партияның болгаш чазактың удуртукчулары, Румын Улус Республиканың Национал Улуг Хуралының Президиумунуң Даргазы доктор Петру Грозаның орнукшудулгазынга киришкен бүгү-ле даштыкы чурттарның төлээлери болгаш төлээлекчилери сессияга киришкилээн.

Национал Улуг Хуралдың Даргазы Константин Пырвулеску сессияны ажыдып тура, доктор Петру Грозаның турасказын минутада ыыт чокка ёзулап эрттирер деп саналдаан.

Румынияның ажылчын партиязының ТК-зының Бирги секретары Георге Георгиу-Деж хуралга чүве чугаалааш, Национал Улуг Хуралдың Президиумунуң Даргазынга депутат Ион Георге Маурерни соңгуур деп саналды киирген.

Чажыт бадылаашкынның соонда, Румын Улус Республиканың Национал Улуг Хуралының Президиумунуң Даргазынга депутат Ион Георге Маурерни бир үн-биле соңгааның Национал Улуг Хуралдың Даргазы чарлаан.

Ион Георге Маурер болза амга чедир Румын Улус Республиканың даштыкы херектер министриниң албанын кылып турган болгаш КНО-нуң Кол Ассамблеязының сөөлгү сессиязынга Румын Улус Республиканың төлээлерин баштап чораан. Ион Георге Маурер — Румын Улус Республиканың Академиязының чиңгине кежигүнү, юридиктиг эртемнерниң доктору. Ион Георге Маурер 1936 чылдан бээр Румынияның Коммунистиг партиязының кежигүнү. Антонескунуң фашистиг диктатуразының үезинде Ион Георге Маурер болза политиктиг херектер талазы-биле кижилерни хоругдаар албадалдыг лагерьге хоругдалга турган.

Герман Демократтыг Республика. Улустуң Лауххаммерверк бүдүрүлгези ГДР-де аар машина тудуушкунунуң база бир эң улуг бүдүрүлгелериниң бирээзи. Ол бүдүрүлге хөмүр даш үлетпүрүнге херек-лээр дериг-херекселдерин бүдүрүп турар.

Чурукта: слесарьлар Р. Штиллер (оң талазында) болгаш З. Бартель экскаватор агрегадының эптелгезинде.

Фото **Гессениң**. Центральбилдиң.

Байырлалды күш-ажылчы тиилелге-биле демдеглээн

ТИРАНА. (СЭТА). Албанияның улус республиказы кылдыр чарлааның 12 чыл оюн албани улус байырлалдыы-биле демдеглээн. Ол алдарлыг ойга алдар кылдыр январьның 11-де Мати деп хемде 25 муң киловатт күчүлүг гидроэлектростанцияны байырлалдыг байдал-биле ажыглалга киирген. Ол чаа ГЭС-ти Совет Эвилелиниң дузаламчызы-биле тудуп каан. Ол гидроэлектростанцияны дооскан чорук болза Албанияга чаңгыс аай энергетиктиг системаны тургузар арганы бээр.

Күш-ажылчы улуг тиилелгени холбаштыр тудугжуларга болгаш эптекчилерге байыр чедирери-биле Албанияның күш-ажыл партиязының ТК-зының Бирги секретары Энвер Ходжа, Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Мехмет Шеху, Албанияның күш-ажыл партиязының ТК-зының Политбюрозунуң кежигүннери ГЭС-ке четкилеп келгеннер. ГЭС-ти ажыдарынга ССРЭ-ниң Албанияда элчини В. И. Иванов база киришкен.

Албанияның Улус Республиказын чарлааның оюнга холбаштырган улуг-улуг материалдарны январь 11-ниң бүгү солуннары парлагылаан.

Иракта үерлээшкин

ПАРИЖ. (СЭТА). Франс Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң Багдадтан дамчытканын ёзугаар алырга, чайыктап эрткен чаъстар Ирактың чонунга улуг каражаларны таварыштырган. Хөй-хөй оруктарны хөме алы берген. Багдадтың кудумчуларын 40 сантиметр дериң суг шыва алы берген.

Ирак найысылалдан соңгу-чөөн талаже 100 километр черде турар район үерден онза когараан. Ол районда турар Джалвала суурдан 10 кижи өлген, 150 бажыңнар үрелген, каш-даа чүс чурттакчылар чурттаар чер чок арткан. Садиа суурдан 750 бажыңнар үрелген, 4 муң чурттакчылар боттарының чурттаар черлерин каггаш чоруур ужурга таварышкан.

Корей Улус-Демократтыг Республика. Мадоннуң цемент заводунуң тудуушкуну кидин түлүк чорупп турар. Бүдүрүлгени тудуп тургузарынга 2100 миллион вон акшаны дөзевилеп берген. Завод чыл бүрү 400.000 тонна цементини берген турар.

Чурукта: завод тудуушкунунуң эптелге ажылдарында.

КУДР-ниң Төп телеграф агентилелиниң фотозу.

Болгарияның улустуң хуралының сессиязы

СОФИЯ. (СЭТА). Болгарияның Улус Республиказының чаа соңгуттурган Улустуң хуралының баштайгы онза сессиязы ажыттынган. Улустуң хуралының бюрозун болгаш президиумун сессия соңгаан. Улустуң хуралының бюрозунуң даргазынга Фердинад Козовскийни, президиумунуң даргазынга — Георгий Дамяновту соңгаан.

Сессия Министрлер Чөвүлелиниң даргазынга Антон Юговту соңгааш, чазакты тургузарын аңаа дааскан.

Индонезияның болгаш Египеттиң президентилериниң арасында чугаалажыышкыннар

КАИР. (СЭТА). Индонезияның президентизи Сукарнонуң болгаш Египеттиң президентизи Насерниң арасында чугаалажыышкыннар Каирде эгелээн.

Ийи чыгам шактар үргүлчүлээн баштайгы ужуражыышкынга Индонезияның даштыкы херектер министри Субандрио, Египеттиң даштыкы херектер министри Фавзи болгаш Египеттиң күрүне министри Али Сабри олурушкан.

Делегейниң амгы байдалының айтырыгларын, Египеттиң болгаш Индонезияның сонуургап турары айтырыгларны, а ол ышкаш ийи чурттарның арасынга политиктиг, экономиктиг болгаш культурлуг харылзааларны улам ыңай быжыглаарының оруктарын болгаш аргаларын чугаалажып турарын парлалга дыңнаткан. Тайбың болгаш национал хамаарышпас чорукту быжыглаар дээш ол чурттарның демиселдери-биле холбаалыг айтырыгларны президентилер чугаалажып көөрлер.

Ооң-биле холбаштыр тайбың кожа-хелбээ турарының политиказын Египеттиң болгаш Индонезияның моон соңгаар-даа эдерер болгаш нейтралитеттиң туружунга туржур шиитпирлиин парлалга онзалап демдеглээн.

Индонезияның чарылбас кезээ болуп турар Барыын Ирианның дугайында айтырыг чугаалажыышкыннарга кол черни ээлээрин солуннар айтып турар.

Делегей байдалының допчулалы

ТАЙБЫҢ ДУГАЙЫНДА ЧУГААЛАР БОЛГАШ ТАЙБЫҢГА АЖЫКТЫГ ХЕРЕКТЕР

«Вашингтон пост» солун «Тайбың дугайында чугаалар» деп эгелиг редакция чүүлүнге мындыг айтырыг салган. «Тайбынче күзел-чүткүлдүң дугайында чугаа чорап турда, Каттышкан Штаттар чүге болган чок-ла камгалалда болуп турар чүвел? «Өскээр чугаалаарга, солун мынчаар айтырып турар: «Вашингтон пост» солуннуң бодунуң миннип турарын ёзугаар алырга, Совет Эвилелиниң тайбың инициативазын бүгү-нити чүүлдүгзүүшкүн-биле уткуп турда, делегей байдалының эң чугула айтырыгларының талазы-биле АКШ-тың удуртур ажылдакчыларының чугааларын делегейниң хөй-ниитизи чүге «мактанышкынның болгаш моральчылар дээр өөредиглерниң холускаазы кылдыр» үнелеп турар чүвел?

Вашингтон солунунуң салган айтырыынга харыы билдингир. Чүвениң ужуру чүл дээрге, Совет чазак улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадыр сорулга-биле тодаргай херектерни, чиге болгаш билдингир саналдарны барыын талакы күрүнелерниң болган чок-ла кыла каап турары тайбың дугайында хоозун чугааларга удурланыштыр тургузуп турар.

Эрткен чылдың төнчүзү болгаш чаа чылдың эгези Совет Эвилелиниң чаа тайбың эгелээшкиннериниң демдээниң адаа-биле эрткен. Улустар аразынга кады ажылдажылганы калбартырын болгаш бүгү-нити тайбыңны быжыглаарын саналдавышаан, декабрьда Н. А. Булганин барыын талакы чурттарның удуртукчуларынга чагаалар чоруткан, декабрь 21-де ССРЭ-ниң Дээди Соведи Совет чазактың даштыкы политиказының айтырыгларының талазы-биле доктаалды хүлээп алган, хыдыкчы атомнуг дайынның кыжанышкынындан кижи төрелгетенни чайладып база бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарынга идиг берги дег саналдарны боттандырарының тодаргай саналдарын барыын талакы күрүнелерге ол доктаалда киирген. Бодунуң Чепсектиг Күштеринден база дагын 300 муң кижини кызырар дугайында Совет Эвилелиниң чаңгыс талалыг шиитпирин январь 7-де чарлаан. Барыын чүкте эң-не реаксылыг бөлүктер ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштерин кызырган чорукту ужугар ракеталарны тургузарының талазынга Совет Эвилелиниң чедиишкиннери-биле холбаштыр «ужур-утка чок деп бүзүредирин» оралдажып турзажок, ол шиитпирни буржуаз парлалга безин чаагай тура-соруктуң илерели кылдыр үнелевейн барып шыдаваан. Барыын талакы удуртукчуларның тайбың дугайында чугааларының болгаш Совет Эвилелиниң тайбыңга ынакшылдыг херектериниң арасында ылгалды Парижтиң «Монд» дээр буржуаз солуну безин хүлээп көөр ужурга таваржып, ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштерин кызырар дугайында шиитпирни чугула айтырыглар дугайында хоозун чугааларга онзагай хевириниң тодаргай харыызы кылдыр үнелеп көрген.

АКШ-тың президентизи Эйзенхауэрге болгаш Великобританияның премьер-министри Макмилланга январь 10-да Н. А. Булганинниң чаа чагааларын, а ол ышкаш «Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадырының айтырыгларының талазы-биле Совет чазактың саналдарын» чарлап парлаан, ол документилер болза Соңгу-атлантика эвилелиниң болгаш Варшава керээзиниң организациязының киржикчилери күрүнелерниң, а ол ышкаш күрүнелерниң сагындыртынган бөлүглежиишкиннеринде кирбейн турар чамдык чурттарның удуртур ажылдакчыларының чөвүлел хуралын чоокку ийи-үш айларның дургузунда чыылдырарын көрүп турар. Ол чөвүлел хуралга амгы үениң хөй-хөй айтырыгларын чугаалажып болур ийик, чүге дээрге, ол айтырыгларны шиитпирлээри «соок дайынны» соксадырынга болгаш делегейниң амгы байдалын үндезинни-биле кадыкшыдарынга чедирер ийик.

Совет чазактың саналдарын делегейниң хөй-ниитизи ханы чүүлдүгзүнүүшкүн-биле утканының оларга баштайгы үнелелдер көргүзүп турар. Ам делегейниң бүгү парлалгазының кол темазы болуп турар чугаалажыышкыннарның бодунуң идеязы болгаш чугаалажырын Совет чазактың саналдап турары тодаргай айтырыглар (ылангыя ядролуг шенелделерни соксадырының, Төп Европага «атом чок зонаны» тургузарының, халдашпас дугайында керээни чарарының, Германияда даштыкы шериглерниң санын кызырарының айтырыглары) чогум утказы-биле алырга, боттандырып чорударын тайбыңга ынакшылдыг бүгү улустарның негеп турары үш негелделерниң түңнели болуп турар. Ол айтырыгларның талазы-биле чугаалажыышкыннар улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадырынга идиг берги дег элээн боттуг хемчеглерни улам ыңай чорударда улустар аразынга бүзүрежир чоруктуң бети дээрге-ле эргежок чугула минимумун тургузар дээрзинге депшилгелиг хөй-нити бүзүрелин илергейлеп турар.

Совет саналдарга таарымчалыг үнелелдер болза Совет Эвилелиниң «агрессчи чоруу» дижир америк пропаганданың бадыткалдарынга — чепсегленииишкиннерни эндере бүдүрериниң болгаш «соок дайынның» политиказын «идеология-биле» үндезилээринге бараан болуп турар бадыткалдарга бүзүреп турар кижилер ам эвээжин база дагын бүзүредип турар.

Ол политиканы боттандырып турар күрүне секретары Даллести амгы үеде Каттышкан Штаттарның бодунда-даа, барыын талакы өске-даа чурттарда шыңгыы шүгүмчүлеп турар. Даллести ажылындан дүшсүн деп улам-на чүткүлдүг чаңгыланып турар негелделер барыын талакы чурттарның хөй-нити санал-оналында дыка улуг өскерлиишкиннерниң дугайын херечилеп турар. Даллести «ооң-биле кады чугаалажыышкыннарга кол моондак кылдыр көрүп турар» деп «Нью-Йорк пост» солун бижээн. «Газетт энд дейли» деп база бир өске америк солуннуң тодаргайлап турарын ёзугаар алырга, АКШ-тың күрүне секретары «ёзулуг чугаалажыышкыннарны болдурбас дээш бүгү-ле болдунгу дег чүүлдерни кылып турар».

Бодунуң «шынчызын» бүзүретпээн шаанда Совет Эвилели-биле чугаалажыышкыннар чорудуп «болбас» дээр аянныг медеглеп турар АКШ-тың даштыкы политиказының удуртукчуларының кажар эвес овузунун америк парлалга боду безин сойгалап илередип турар. «Инкуайрер» деп солун мынча деп онзалап демдеглээн: «Совет тайбың саналдар дугайында чугаа чорупп турда, үрелген ырлаар хааржак пластинказы янзылыг «сөстер эвес, харын ажыл-херек» деп домактарны катаптаары улусту бүзүредип шыдавас, ол чорук улусту харын кылыктандырар. Ол пластинканы солуур үе келген... «Ынчаарга чогум утказы-биле алырга, ажыл-херек чогум-на харын Совет Эвилелинден болдунуп, а Каттышкан Штаттар сөстер-биле кызыгаарлаттынып турар деп чүвеге улус харын бүзүреп турар болдур ийин.

АКШ-тың даштыкы политиказын өскертириниң негелделери-биле чарылбас холбаалыг, Даллести ажылындан дүшсүн деп чүткүлдүг негелделер болза, Барыын Германияның парлалга органнарының элээн хөй кезиинде база чугаалаттынып турар. «Нью-Йорк геральд трибюн» солуннуң хүлээп көргенин ёзугаар алырга, АКШ-тың Европада эвилелчилериниң Даллеске бүзүревес чоруу болгаш аңаа бүзүрелдиң чогу эвин эрттир ханы». Даллеске таарзынмас чорукту чугаалажыышкыннарже чүткүп турар чүгле ындыг политиктиг ажылдакчылар эвес, харын «чугаалажыышкыннар дугайында чугаалар-биле» боттарының чепсегленииишкиннерни эндере бүдүрер чоруун чаап чажырарын күзеп турар АКШ-тың ындыг бөлүктери база илередип турарын демдеглезе чогуур. Оларның бодалы-биле алырга, АКШ-тың амгы даштыкы политиказы «ындыг-ла ээлгир эвес болуп турар».

Совет Эвилели-биле чугаалажыышкыннар дугайында айтырыгның талазы-биле АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң чөрүлдээлериниң илерели болза Даллестиң болгаш президентиниң чөвүлекчизи Гарольд Стассенниң арасынга болган маргылдаа болу берген, ол маргылдаа хөй-ниитиниң кичээнгейин хаара туткан. Парлалга дыңнадыгларындан алгаш көөрге, чепсегленииишкиннерни дүжүрер дугайында чугаалажыышкыннарга удур, ылангыя Каттышкан Штаттарның болгаш Совет Эвилелиниң удуртукчуларының арасынга чугаалажыышкыннарга удур Даллестиң хоозун чылдактарын Стассен ойтур шаап турар. Ол маргылдаадан түңнел важок көскү болган. «Нью-Йорк джорнэл энд Америкэн» солуннуң бодалы-биле алырга, Даллес «тулчуушкунга уъдуп алган». Ынчангаш, АКШ-тың «соок дайынны» үргүлчүлээрин негеп турар ындыг агрессчи бөлүктери маргылдаага шүглүп үнгени ол ышкажыл.

«Нью-Йорк таймс» солун ол бөлүктерниң бодалын илеретпишаан, бедик деңнелге чөвүлел хуралдан ойталаар деп, барыын-герман президентиниң саналын эдереринче болгаш «ажыглалдан үнген эрги дипломатияның элээн ыржым хевирлерин» барымдаалаарынче кыйгырган. Ол солуннуң бижээни болза: «Бистиң бирги чергелиг дүрген болгаш дендии эргежок чугула негелдевис чүл дээрге, бүгү таларга болгаш амгы үениң чепсээниң бүгү хевирлериниң дузазы-биле шериг күчүзүн быжыглаары болур. Бистиң ийиги сорулгавыс — бистиң политиктиг күчүвүстү быжыглаары, принципке каража чедирериниң негелдези болдунмас доктаамал негелделерге — айыыл чок тайбыңны дилеп тыварда орук ара кандыг-даа күчүлүг дайзынга бистиң таваржырынга беленивисти тайылбырлаары болур...» «Нью-Йорк таймстың» барымдаалап турар принциви «соок дайынның принциви» болуп турары чажыт эвес болдур ийин.

Чепсегленииишкиннерни эндере бүдүреринче кыйгырыглар сөөлгү үеде АКШ-та онза күштелген. Ол кыйгырыглар айыыл чок чоруктуң национал чөвүлелинге-даа, конгресстиң хөй санныг комиссияларының хуралдарында-даа чаңгыланып турган. Америк армияның штавының чанында истелгелер болгаш сайзырангайжыдылгалар килдизиниң начальниги Гэвин АКШ-тың чазаа чепсегленииишкиннерни эндере бүдүрерин «ындыг-ла күженииишкинниг» чорутпайн турары-биле холбаштыр ажылындан үнер апаарын безин медеглээн.

Америк даштыкы политиканың угланыышкынының дугайын чугаалап турганш, «Чурттуң байдалының дугайында» конгресске президент Эйзенхауэрниң чагаазының дугайын база ыттавайн барып болбас. Быжыг тайбыңны чедип алырынга АКШ-тың белениниң дугайында, «бир эвес ёзулуг тайбыңга чоокшуладып келир чүве болза черге кандыг-даа артык хемчээлдерни кымның-биле-даа бол кады эрттеринге АКШ-тың белениниң дугайында медеглелдер чагаада эндерик болган. Бир эвес ол-ла чагаада кирип турар «шериг программазы-биле деңнеп көөр чүве болза, ол «тайбың программадан» шыңныг чүве бичии-даа артпас. АКШ-тың шериг күчүзүн дүргедеткен темпилер-биле өстүрерин президент кыйгырган болгаш ол сорулга-биле ам болур чаң-хөө чылында бюджетти 4 миллиард долларга немей көвүдедирин сүмелээн. Шериг программазын калбартыпшаан, президент Эйзенхауэр америк шериг базаларының санын көвүдедирин, ракеталыг чепсегленииишкинниң программазын дүрген боттандырарын, «бир эвес негеттине берзе хамаарышкан черниң девискээринден үнмес дайынны чорудар аргалыг шимченгир каттыжыышкыннарны эргежок чугула хевирлерин тургузарын» деткип чугаалаан.

Эйзенхауэрниң чагаазында кирген домактар болгаш ооң саналдары чоокта чаа Каттышкан Штаттарга көстүп келген документини сактырын албадап турар. «Рокфеллерлерниң бөлүү» дижир улуг нефть монополияларының төлээлекчилериниң илеткелиниң дугайында чугаа чорупп турар. Америк монополияларның эрге-ажыктарын камгалаар дээр бодал-биле Каттышкан Штаттарның чорудар бодалдыы «хамаарышкан черниң девискээринден үнмес дайыннарның» дугайында бодалдар база ол илеткелде кирген. «Рокфеллерлерниң бөлүү» ол сорулга-биле тускай шериг кезектерин тургузарын шуут негеп турар. «Рокфеллерлерниң бөлүүнүң» болгаш өске-даа монополистиг каттыжыышкыннарның чижек эрге-ажыктары АКШ-тың даштыкы политиказының удуртукчуларынга сорук киирикчи дөс болуп турар.

Ынчалзажок «дайынның кызыгаарынга» деңнелгениң даллесчи политиказынга удурланыышкынның бүгү делегейде өзүп турар күчүлүг шимчээшкини ол политиканың эгелекчилерин улам-на чааскаанзыргай ангыланчак байдалга тургузуп турар. Боттарының империалистиг бодалдарын практикага боттандырары оларга улам-на бергелеп, олар боттарының туруштарын улай-улай чидирип турар. Ынчаарга, бүгү-нити быжыг тайбың дээш бистиң чуртувустуң чүткүлдүг демиселинге чер бөмбүрзээниң бүгү булуңнарында улам-на чаа-чаа миллион-миллион кижилер каттыжып кирип турар. Ону хүлээп көрбүшаан, Англияның «Ньюс кроникл» солуну мынча деп бижээн: «Барыын талакы чурттарның удуртукчулары делегей политиказынга болуп турар тулчуушкуннарга улаштыр-улаштыр уттуруп турар. Бүгү делегейни чугаалажыышкыннарже кыйгырып турар Булганинниң дүүнгү чагаазы (Эйзенхауэрге болгаш Макмилланга январь 9-та тывыскан чагааларны ынчаар чугаалап турары ол. — С. И.) ону онзалап демдеглеп турар».

С. ИВАНОВ.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң 3—88, харыысалгалыг секретарьның, культура болгаш амыдырал килдизиниң база бухгалтерияның 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кедээ ажыл- агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң 3—65.

ТС—00616.

Культура эргелелиниң типографиязы.